

Katsaus

numero 5 1961

Reijo Wilenius:	Vuosisatamme vallankumoukset I
Rudolf Steiner
Tarmo Manelius:	Runo
Hafiz:	Villipeura
Seppo Jokipii:	Saksalaista itsekritiikkiä
Pertti Hemánus:	Toisen tasavaltamme arkea
A-V. Perheentupa:	Onko huomispäivä unohdettu?
Katsaus keskustelee	vihan, rakkauden ja sexin
Oscar Parlandin	sensuurista
kanssa	
Kirjallisuuskatsaus:	Pentti Holappa/Paavo Haavikko/
Eeva-Liisa Manner/Jörn Donner
Polemiikka:	Pehr Charpentier: Kristinuskosta
Reijo Wilenius:	Yrjö Kallinen: Sana zenistä
Suomi myrskyn alla

KULTTUURI – POLITIIKKA – TALOUS

KATSAUS

Toimittajat: Reijo Wilenius (päätoimittaja), Raimo Antikainen

Toimitus ja tilaukset: Helsinki, Fredrikinkatu 36 B 36, puhelin 62 49 78

Vuositilaus 450 mk. Irtonumero 90 mk.

Katsaus voidaan tilata käyttämällä Kustannusoy Tähystäjän postisiirtotiliä 94711 tai postista, kirjakaupoista ja asiamiehiltä.

Ilmestyy kuudesti vuodessa

Viides vuosikerta

Jokainen kirjoittaja vastaa itse kirjoituksensa sisällöstä.

Kirjallisuuskatsauksen koonnut Olli-Matti Ronimus.

VUOSISATAMME VALLANKUMOUKSET I

RUDOLF STEINER

Reijo Wilenius

1. Steiner, Wittgenstein ja Lenin ovat — kaikki eri merkityksissä — tämän vuosisadan kumoukselliset voimat. Jokainen heistä on lähettänyt liikkeelle oman vallankumouksensa. Aikamme edetessä on mahdotonta väistää kohtaamista heidän ajatustensa ja tarkoitustensa kanssa. Harvat tosin — edes lukeneiston piirissä — vaivautuvat suorittaamaan tämän kohtaamisen omin aivoin. Useimpien puolesta sen suorittaa instituutio, jota sanotaan yleiseksi tai valistuneeksi mielipiteeksi. Tuntuu joskus siltä kuin me *pelkäisimme* kohdata kahden kesken henkiä, jotka vaativat meiltä voimakasta ratkaisua. Niin tietoinen kuin länsimainen lukeneisto onkin henkisestä vapaudestaan (jota olisi puolustettava kirkollista ja kommunistista auktoriteettiä vastaan), pitää yleisesti ottaen paikkansa, että se edelleen elää toisesta kädestä. Auktoriteetit ovat vain muuttuneet näkymättömiksi: ne ovat oman ryhmän ja yhteiskunnan vallitsevat mielipiteet.

2. Yleinen mielipide Rudolf Steinerista on ollut, ettei hänestä kannata puhua. Kehittäessään tämän vuosisadan alussa hengentieteensä,

kaikkine sovellutuksineen, Steiner sai melko yksimielisen tuomion perinnäisiltä kulttuuri-instituutioilta, ennen kaikkea akateemisilta ja kirkollisilta kateedereilta. Vakiintui käsitys, että Steiner on fantasti, vaaraton tai vaarallinen. Tämä leimaa edelleen esim. tietosanakirja-lausuntoja Steinerista. Mielipide on vasta toisen maailmansodan jälkeen alkanut yleisessä tietoisuudessa järkkyyä. Syynä on ollut hänen hengentieteensä sovellutukset, kuten Steiner-koulu; sen moninaiset vaikutukset useilla kulttuurin ja elämän aloilla. Monet on vallannut epämurkava tunne, että kulttuurikeskustelun pinnan alla vaikuttaa jokin uusi voimakeskus, jonka luonteesta he ovat kiusallisen tietämättömiä. Näyttää siltä, että perusteellinen keskustelu Steinerin kumouksellisen työn merkityksestä, ja todella *omakohtainen* kannanotto siihen on tullut ajankohtaiseksi.

Kiinnitän ensiksi huomiota Steinerin tähänastiseen tosiasialliseen vaikutukseen, ja käyn vasta sen jälkeen selvittämään, mitä on hänen kehittämänsä hengentiede.

3. Vähin, mitä Rudolf Steinerista voidaan sanoa, on että hän oli suuri, ehkä viimeinen eurooppalainen *yleisoppinut*, joka perusteellisesti hallitsi useat inhimillisen tiedon alat. Toiseksi voidaan sanoa, että hän oli myös *luova* henkilö monilla erilaisilla aloilla, joka on pystynyt antamaan virikkeitä lukuisille merkittävälle tutkijoille ja taiteilijoille. Matematiikan alalla hän esitti sunntaviivat löydöille, joita tunnettu matemaatikko prof. Locher-Ernst on 40- ja 50-luvuilla tehnyt. (Esim. Gegenraum-käsite geometriassa.) Fysiikan alalla hän antoi virikkeen uudelle fysikaalisten peruskäsitteiden määrittelylle (tri Georg Ungerin ja prof. Baravallen julkaisut). 50-luvulla on tri G. Wachsmuth esittänyt — Steinerin tutkimusten pohjalla — uuden synteetin Maan evoluutiosta ja biologisen elämän jäsentymisestä Maan ilmastollisiin prosesseihin. Tähän aihepiiriin liittyvät myös tri H. Poppelbaumin tutkimukset ihmisen evoluution ja muun biologisen elämän keskinäisestä suhteesta. Yhdessä eräiden lääkäreiden kanssa Steiner pani alulle 'koululääketiedettä' täydentävän suuntauksen. Eräs puoli Steinerin vaikutusta on hänen kehittämänsä maanviljelyksen menetelmät, joita on menestyksellisesti kokeiltu ja käytetty myös Suomessa. Pedagogiikan alalla hän on saanut aikaan laajan koulu-uudistusliikkeen (n. 70 Steiner-koulua eri puolilla länsimaailmaa), ja hänet on tunnustettu 'pedagogiseksi neroksi' myös tämän liikkeen ulkopuolella.

Humanististen tieteiden alalla on Steinerin vaikutus toistaiseksi ollut ehkä vähäisempi kuin luonnontieteissä. Voidaan mainita joukko kirjallisuus-, kulttuuri- ja uskonnonhistoriallisia tutkimuksia, jotka sisältävät uusia näkökohtia erikoisesti egyptiläiseen ja kreikkalaiseen kulttuuriin. Filosofian alalla on syntynyt verraten laaja, Suomessa varsin vähän tunnettu kirjallisuus (mm. Büchenbacher, Troberg, J. Hartman), jossa on itsenäisesti kehitetty hänen tieto-opillisia ajatuksiaan.

Luku erikseen — ja kiistanalainen luku — on ollut Steinerin vaikutus taiteiden alalla. On ehkä vaikeasti sulatettava tosiasia, että tämä tieteellinen kyky esiintyi uudistajana myös taiteiden alalla. Hän pani alulle uuden liikuntataiteen, eurytmian, ja arkkitehtonisen suuntauksen, jonka eräs vaikuttava ilmaus on massiivinen Goetheanum Sveitsissä. Hänen toimintaansa maalaustaiteen ja plastiikan alalla ei liioin voida sivuuttaa pelkkänä diletantismina. Klee, Kandinsky ja Marc kuuntelivat hänen esitelmiään, ja varsinkin hänen kehittämänsä värioppi on saanut huomiota osakseen. Steinerin vaikutus vuosisatamme kirjallisuuteen on näkyvin Christian Morgensternin ja Albert Steffenin kohdalla (Suomessa Södergran). T. S. Eliot luonnehti äskettäin seuraavalla tavalla Steinerin merkitystä nykyhetken henkisessä tilanteessa:

»Uskon, että tämä aika tuottaa itsestään, välttämättömänä seurauksena sen, että yksityiset ihmiset alkavat ottaa etäisyyttä ajan ilmiöihin.

Yksityiset ihmiset tulevat rakentamaan itsensä varaan ja löytämään sisäisyydestään käsin uusia teitä, henkisiä teitä... Edistyksen tien näen siinä, että moderni ihminen alkaa tehdä työtä itsensä, sisäisen elämänsä viljelyssä tavalla, jonka Rudolf Steiner on osoittanut.»

4. Steinerin vaikutuksen luetteleminen (joka perustuu vain omiin rajoitettuihin havaintoihini) riittää ainoastaan osoittamaan, ettei häntä enää voida pitää outona fantastina, jolla ei ole mitään tekemistä aikamme 'edistyksen' kanssa. Eliotin lausuma ilmaisee, että Steiner esiintyi uudistajana laajemmassa mielessä kuin uusien virikkeiden jakajana eräillä tieteen ja taiteen aloilla. Siitä riippumatta, minkä kannan otamme hänen työnsä *arvoon*, on sanottava: hän pyrki kääntämään kehityksen akselin uuteen suuntaan, luomaan uuden kulttuuri- ja elämänmuodon. On mahdotonta omaksua hänen hengentieteestään vain idean sieltä, toisen täältä. Hänen työnsä koko mieli on siinä, että moderni ihminen voi oppia uuden *kielen* keskustelussaan itsensä ja maailman kanssa. Tässä kirjoituksessa ei ole mahdollista kuin viitata tämän kielen aakkosiin. Siihen ei ole olemassa mitään oikotietä.

5. Väitöskirjassaan »Wahrheit und Wissenschaft» Rudolf Steiner tutkii ennen muuta kysymystä, mitä on *ymmärtäminen* (tiedostaminen). Tämä ongelma on ollut elävä vuosisatamme filosofiassa; mm. Russel on esittänyt siihen erään ratkaisun teoksessaan »Problems of Philosophy» (1912). Joudun seuraavassa huomattavasti yksinkertaistamaan Steinerin vastausta. Monet käsitteet jäivät tarkemmin määrittelemättä.

Ensiksi hän kiinnittää huomiota siihen, mitä koemme maailmasta ilman ja ennen koetun ymmärtämistä. Hän nimittää tätä *välittömästi annetuksi*.

Steiner huomauttaa, että tämä lähtökohta on eräässä mielessä 'keino-tekoinen'. Normaali täysikasvuinen ihminen ei koe maailmaa välittömästi annettuna vaikutelmamassana. Hänessä on ymmärtämisen, vaikutelmien järjestämisen prosessi jatkuvasti käynnissä. »Ei ole missään rajaa puhtaan, passiivisen välittömästi annetun vastaanottamisen ja sen ajattelevan ymmärtämisen välillä.» Siinä määrin kuin koemme maailman käsittämättömänä, hämäränä, läpinäkymättömänä, vailla suhteita, koemme sen välittömästi annettuna.

Jos ihminen olisi itse luonut maailman, hänellä ei olisi sen ymmärtämisen vaikeutta. Maailman rakenne olisi hänelle läpinäkyvä. »Vain sellainen ilmiö voi herättää minussa kysymyksen, joka on minulle 'annettua'. Sen minkä itse luon, sille minä *annan* sen määreet; minun ei tarvitse kysyä niiden perustelua.»

Steiner esittää kysymyksen: Onko annetun, välittömästi koetun maailman piirissä mitään, minkä me itse olemme luoneet, mille me itse olemme antaneet sen suhteet?

Aistimukset eivät täytä tätä ehtoa. Sitä, että me ehkä itse luomme kaikki aistimuksemme, me emme tiedä välittömästi, vaan vasta fysiologisten tutkimusten nojalla. Mutta sensijaan me tiedämme välittömästi, että *käsitteet* tulevat annetun piiriin aina vasta inhimillisessä tiedonaktissa ja sen kautta. »Ihminen voi pitää esim. hallusinaatioita ulkoa annettuina, mutta hän ei voi koskaan uskoa käsitteistä, että me saisimme ne ilman ajatustyötä.» Kaikella muulla maailmankuvassamme on meille sellainen luonne, että sen täytyy tulla annetuksi, jotta voisimme sen kokea. Vain käsitteiden kohdalla on asianlaita päinvastainen: *meidän täytyy ne luoda, jos tahdomme ne kokea*.

Tätä lausumaa on heti tarkennettava. Sillä hetkellä, jolloin me muodostamme käsitettä, jolloin me käsitteellisesti ajattelemme, me emme voi tätä ajatteluumme tarkastella. Tätä Steiner korostaa myöhemmin teoksessaan »Philosophie der Freiheit». Samaa tarkoittaa ilmeisesti Wittgensteinin lausuma: »Voin tietää, mitä toinen ajattelee [hänen

puheestaan]; en, mitä itse ajattelen. On oikein sanoa 'minä tiedän, mitä sinä ajattelet', väärin 'minä tiedän, mitä minä ajattelen'.» («Philosophical Investigations», II, xi.) Mutta voin *jälkeenpäin* — niinkuin Jumala seitsemäntenä päivänä — katsoa ja tietää, mitä olen luonut, paperilta, magnetofonilta tai muistista.

Steinerin tulos on siis seuraava. Käsitteet ovat annetun piirissä jotakin, mikä vastaa hänen asettamaansa ehtoa. Me olemme itse luoneet ne, kaikkine määreineen, niinkuin Jumalan on oletettu luoneen maailman. Niistä voidaan sanoa, että ne ovat vain 'näennäisesti annettua'.

Kaikesta annetusta maailmansisällöstä — Steiner jatkaa — me voimme välittömästi ymmärtää ainoastaan ajatustemme, käsitteittemme keskinäiset suhteet — koska me itse nämä suhteet rakennamme. Ajattelun havaitseminen on samalla ajattelun ymmärtämistä. Kun me ymmärrämme muuta maailmaa, ilmiöiden keskinäisiä suhteita muussa todellisuudessa, meidän on käytettävä havaintoa ja loogista ajattelua. Me *todistamme*, so. siirrämme kokemukset loogisiin ajatusmuotoihin. Ja uudet kokemukset voivat aina muuttaa tietoaamme ilmiöiden keskinäisistä suhteista. »Mutta itse todistamista ei voida todistaa. Voimme vain kuvata, mitä on todistus.»

Tämä voi maallikosta vaikuttaa tarpeettomalta hiuksenhalkomiselta. Mutta monet hämäryydet nykyisessä maailmassa johtuvat siitä, että eräitä hiuksia ei ole halottu.

6. Seuraavissa teoksissaan, ennen muuta »Vapauden filosofiassa», Steiner kehittää tarkemmin käsitystään 'ajattelun havaitsemisesta'. Hän nimittää tätä poikkeuksellista, mutta ei millään muotoa mystillistä aktia myös 'ajattelun ajattelemiseksi'. Hän ei lähde tekemään löytöjä logiikan systematiikan, tai logiikan ja matematiikan keskinäisen suhteen alueella, kuten tapahtui logiikan valtavassa kehityksessä viime vuosisadan lopulta lähtien, vaan häntä kiinnostavat muut ominaisuudet loogisessa ajattelussa.

Hän viittaa eräisiin havaintoihin, joita itsekukin voi ajattelustaan tehdä. Hän toistaa ensiksi, että ajattelun havainnoiminen on poikkeus-tila. Ensimmäinen havainto, jonka voimme ajattelustamme tehdä, on se, että ajattelun prosessi jää normaalissa hengenelämässämme havaitsematta, ikäänkuin sokeaksi pisteeksi. Se jää maailmankuvassamme sokeaksi pisteeksi, *koska siinä juuri syntyy kuva maailmasta*. Kun tarkastelen jotakin kohdetta, suuntaan siihen käsitteenmuodostuksen, ajatteluni prosessin. Havaitsen kuvan, jonka siitä muodostan, en havaitse kuvan muodostamisen prosessia. Mutta kokemukset, jotka olen ajatus-työni aikana tehnyt, jotka silloin ovat jääneet huomioni ulkopuolelle, voin jälkeenpäin ottaa tarkasteluni kohteeksi.

Toinen havainto on seuraava. Koska ajattelun prosessi on kokonaan meidän omaa tekoamme, tunnemme (ymmärrämme) sen kulun toisella tavalla, välittömämmin, kuin minkään muun tapahtuman maailmassa. Sen, miksi salaman leimahdusta seuraa jyrinä, ymmärrän vasta monen havainnon ja päättelyn avulla. Miksi ajattelussani yhdistän salaman *käsitteen* jyrinän käsitteeseen, on minulle välittömästi selvää, niin pian kuin nämä käsitteet ovat edessäni. Jälkimmäinen ymmärtäminen ei ole tietenkään riippuvainen siitä, olenko muodostanut *oikeat* salaman ja jyrinän käsitteet. Steiner uskoi, että jokainen asiaa harkittuaan voi nähdä näiden kahden — ajattelun ymmärtämisen ja muun maailman ymmärtämisen — välisen eron.

Edelleen voimme ajattelusta huomioida, että »ajatusprosessin läpinäkyvä selvyys on täysin riippumaton siitä, mitä tiedämme ajattelun fysiologisesta perustasta.» Mikä sitten onkin inhimillisen ajattelun fysiologinen 'perusta', me voimme todeta, että käsitteiden looginen liitty-

minen toisiinsa, ajattelun sisäinen prosessi, toteutuu tuosta perustasta riippumatta. Se toteutuu *pelkästään sen sisällön perusteella, minkä me itse olemme käsitteillemme antaneet*.

7. Olen edellä ylimalkaisesti, monta oleellista kohtaa sivuuttaen, yrittänyt luonnehtia, mitä Rudolf Steiner tarkoittaa ajattelun havaitsemisella tai ajattelun ymmärtämisellä. Voi herätä kysymys, mitä teke mistä tällä hänen filosofisen varhaistuotantonsa selvityksellä on hänen myöhemmän hengentieteellisen vallankumouksensa kanssa.

Steiner ilmoittaa, että ajattelun luonteen toteaminen on ihmisen tärkein havainto. Sillä hän havaitsee jotakin, mitä hän itse saa aikaan, mikä on hänen *omaa* tekoaan (toisessa mielessä kuin hänen kaikki muut tekonsa). Hän näkee selvästi ja välittömästi sen suhteet, mitä hän havainnoi. Ja tämä prosessi, jonka hän löytää itsestään, toteutuu *sisäisissä (loogisissa) suhteissaan* riippumatta hänen luontonsa fyysisestä rakenteesta. On silloin oikein, sekaannusten välttämiseksi, puhua ei-fyysisestä prosessista; sitä voidaan nimittää myös vanhalla termillä *henkiseksi* prosessiksi; nimitys ei tietenkään ole tärkeä. Steiner korostaa myöhemmin, että tehdessään viitatus havainnot ajattelun tapahtumasta ihminen löytää *ensimmäisen* henkisen ilmiön annetusta maailmasta. Tässä on Rudolf Steinerin hengentieteen ensimmäinen luku.

8. Mutta siirtymä ensimmäisestä luvusta seuraaviin näyttää valtavalta. Ajallisesti siirtymä tapahtui tämän vuosisadan ensi vuosina. Siitä alkaa hänen hengentieteellinen (tai *antroposofinen*, kuten hän myös nimitti) tuotantonsa, esitelmät ja julkaisut, joissa hän esitti hengentutkimuksensa tuloksia ja sovellutuksia.

Tämän myöhemmän tuotannon johtoaiheena on, että ihminen pystyy etenemään tuosta ensimmäisestä henkisestä havainnosta, 'ajattelun havaitsemisesta', toisiin henkisiin havaintoihin. Niihin vaaditaan kuitenkin — toisin kuin ajattelun havainnoimiseen — erityinen sisäinen koulutus, jota Steiner nimitti 'hengenkoulutukseksi'. Hän kuvasi yksityiskohtaisesti ja useilta puolilta tämän koulutustien — johon Eliot edellä viittaa — esim. kirjassa »Wie erlangt man Erkenntnis der höheren Welten?» Sen tarkoituksena on ohjata ihminen tekemään yhtä objektiivisia havaintoja henkisistä ilmiöistä kuin luonnontutkija tekee ulkoisen luonnon tosiasioista.

9. Onko sellainen hengentutkimus mahdollista? Jos vastaus on myönteinen, on Rudolf Steiner pannut alulle suurimman tieteellisen vallankumouksen tällä vuosisadalla. Tämä vallankumous on toistaiseksi suhteettoman vähän punnittu. Siihen on vältetty ottamasta kantaa. Rikkaaseen materiaaliin, minkä hän jätti jälkeensä, sisältyy uuden kulttuurimuodon mahdollisuus. Näitä mahdollisuuksia ei ole sisäisesti kuivahtaneella tai rämettyneellä ajallamme liikaa. Ei ole toivottavaa, että Steiner saa kiihkomielisiä seuraajia — hänen epätoivonsa oli, että häntä seurattiin dogmaattisesti — mutta vielä vähemmän on toivottavaa, että hänen työtään ympäröi nykyinen pimennys.

Oi meitä kiinalaisia, vanhat ryppyiset miehet,
kaisla on ohut ja sininen katkeaa.
Runo nousee kuin kaisla,
oi meitä ryppyisiä,
talvi puree ja menee.
Leipä vaeltaa maailman halki
ja päät laulavat kymmenen vuotta.
Öisin rahisee lahdella,
poukamissa veneet kolkkavat kiviä vasten.
Huomenna hän matkustaa,
kirjoitti jo lähtörunonsa.
Oi meitä ryppyisiä,
jokainen tekee lähtölauluja,
kirjoitamme muistiin:
Talvi tulee ja puree,
kaisla on ohut, vetten tiet ovat laajat,
poukamissa veneet kolkkavat kiviä vasten.

H a f i z

VILLIPEURA

Vielä viisikymmentä vuotta,
enkä sittenkään ymmärtäisi.
Minne läksit villipeura? Päivien
työ on poissa ja pitkien öiden ilo.
Tunnemmehan toisemme jo aikojen alusta.
Tule, jotta voimme jälleen keskustella,
jotta voimme toteuttaa muinaiset toiveemme.

Nämä vuodet painavat kuin meri.
Tiedän, että kumpikin meistä
on alkanut läähättää ja pelkää
niitä tuhansia ansoja ja loukkuja,
joita tiellämme on edessä ja takana.

Näen hyvin ettei tässä erämaassa
ole ainuttakaan
rehevää joenpolvea, siltaa, pysähdyspaikkaa.
Sanokaa matkalaiset missä vielä nykyään
otetaan vastaan pennitön muukalainen?
Ehkä jossain on talo
jossa näkymätön johdattaja avaa portin
kuljettaa sisälle tulen ääreen.
Ehkä juuri nyt Mooseksen käsi näyttäytyy kukkivana
nyt on tullut hyvä hetkesi
aika takoa rautaa.

Kuka tulee kaukana tiellä,
kaukana tiellä, loistavan pölypilven keskellä?
Suloisella äänellä hän puhui päihtyneelle veljelleni:
Mitä pidät repussasi, hyvä ystävä?
— Jos sinulla jyväkin on jäljellä,
levitä kankaasi ja kaada kaikkien ottaa.
Kului aika
vastaus kuului: Ainoastaan paratiisin kirjavan linnun eteen
on lupa viljani levittää.
Onko missään toivoa sen tavoittamisesta?
— Sen reittejä ei kukaan tässä maassa tunne.
Jos vain sypressivartinen on oppaani
Jumala varjele päätäni ja silmiäni!
Muuta vastausta ei.

Hän meni edelleen, minulle jätti hyvän mielen.
Voiko olla totta
että tähän maailman aikaan
veljet puhelevat tällä tavoin toisilleen?

Älä koskaan jätä pikaria, kukkavihkoa
mutta älä unohda maailmaa juopuneena.
Mitä voimaa voikaan olla pyynnölläni,
kukkaroni pohjalta paistaa päivä!

Joen rannalla näen
vain kyynelistä märät kivet,
kuuntelen tuulen yksinpuheluita.
Tuulet puhaltavat,
pilvet, jotka rientävät ylitseni
tuovat kuvia kaukaisista iloistani.
Kun puro virtaa kuiskutellen ohitse,
kuljettaa se muille seuduille
kyyneleitemme pisarat.

Ei teitä imarrellut pitkään onni
te oikeauskoiset, ei pitkään.
Ainoan Jumalan nimen kautta
eron tulva on hajottanut taloni niin
että sen voisi jälle~~n~~ rakentaa
vain salainen käsi, joka johdatti joskus
Aleksanterin elämän lähteen kaltaalle.
Heitä pois lasihelmet
niin kuin lapset heittävät joutavan rojun.
Etsi timanttia, sitä joka kestää.

Istuutuessasi kirjoittamaan kirjan
kysy mitä kohtalon vaa'an kieli osoittaa.
Kai te tiedätte toinen toistenne arvon,
jättäkää hiiheen kommentaarit.
Kaikista neuvoista lieene varmin tämä:
neuvojen taustalla vaanii vihamies ja ero.
Sielun ja järjen yhdistin,
sitä sanaa kylvin mitä halusin.
Syntyi aito, ainoa sekoitus,
se rytmi jossa on taituruuden merkki.
Tule, etsi sielun tuulenvirettä,
tässä toivossa hengähdä viimeisen kerran.

Miten kylmä täällä on.

Kuule, mitä pasuuna raikuu laaksossa:
viattoman veri siellä jälleen vuotaa jyvän tähden.
Miksi tämä kamppailu sinetöityä määräämme vastaan?
ja ristiriitä tähtemme kanssa?

Eron virta lyö lopulta pään yli,
sattuman mustat aallot nousevat,
imarteluista on älytöntä välittää.

Suuntasin jo kauan sitten reittini
ystävän tiluksille.
Täällä, kun jossain kuolen, kuolen tiellä.
Matkustaja, sinä joka arvaat kaiken vaivan,
istu haudalleni, muukalainen tuntee muukalaisen.
Tähän neuvottomuuteen voit vain sinä,
kaiken Alkuunpanija, löytää neuvon.
Joskus kutsuit yöstä esiin päivän,
kutsu nyt kivustani esiin ilo.

Vain meidän eromme on ajatuksissani
eikä sille tarinalle ole tilaa tässä kaupungissa.
Mutta Jumala on suuri, mitä tässä avulla on tekemistä?
Matkaan Hafiz. Lopeta jutut lyhyeen
ja anna luoja hoitaa loput.

seppo jokipii

SAKSALAISTA ITSE- KRITIIKKIA

Länsisaksalaisten suuri vaali-innostus oli Potemkinin kulissi, joka kätkee demokratian arkipäivän tyhjyyden ja lamaannuksen. Tämä on joillekin länsimaisille tarkkailijoille ollut selvää jo vuosikausia. Länsisaksalainen itsekritiikki herää kuitenkin hitaasti: Pinnebergiä ei kasvateta tajuamaan tilannetta omin aivoin. Tähän on omat syynsä. Maassa, jossa poliittisesti arvokkaan lehdistön määrä on asukastiheyteen nähden vähäinen, ei juuri voi odottaa virkeän julkisen keskustelun heräämistä. Osa lehdistöä, radio ja TV tuoduttavat keskitason kansalaista itsetyytyväiseen uneen. Syvään juurtunut alamais-mentaliteetti mahdollisti Adenauer-myytin, ja saksalainen pieni mies ponnistelee vielä siinä poliittisen turhautuman suossa, mihin Nürnbergin puoluepäivien ruskeapaitainen viettelijä seireeniäänellään hänet vei. Hallitus hallitsee, hallinnon pyörät pyörivät, mutta poliittisessa elämässä vallitsee tilanne-seis-tunnelma.

Säännöstä on silti poikkeuksensa. Poliittinen pamfletti-kirjallisuus ei kukoista, mutta muutama politiikan Don Quijote käy silti epätasaista taisteluaan yhteiskuntansa tuulimyllyjä vastaan. Eteläsaksalainen Kurt Ziesel ei ehkä ole näistä maineikkaimpia, mutta hän on uuttera; hän jaksaa ahdistella milloin mielipidemonopolia, kirajallisuuden ja lehdistön kulussientakaista juonittelua, yksityisen kannanilmaisun kuristamista, korruptiota ja talousihmeen materialistista tyhjyyttä.

Kurt Zieselin 1960 ilmestynyt pamfletti »Die verratene Demokratie» (Petetty demokratia) kokee käydä rohkeasti puhdistamaan suurta Augiaan tallia. Sen rubriikit puhuvat puolestaan: *Hitler meissä, Demokratia itsetarkoituksena, Pseudoliberaalit, Todellinen rinnakkaiselo, Kommunismi ja amerikanismi, Opportunistien herruus*. Ziesel on ehkä enemmän hyväätarkoittava kuin älykäs. Hänessä on annos papillista paatosta ja reserviupseerimaista uhoa; hän käy hartiavoimin 'ajan kipeiden ongelmien' kimppuun. Hän ratsastaa itsestäänselvyyksillä, latteuksilla ja fraaseillakin. Mutta poleemisilla lauseillaan hän naulaa eräitä erittäin huomionarvoisia, jopa omaperäisiä teesejä. Suorastaan hätkähdyttävän paljastavasti hän osoittaa Bonnin hallituksen ylläpitämän kommunismin pelon tarkoituksenmukaisuuden ja analysoi paljon puhutun

Itä-Länsi-ongelman ja Saksan aseman tässä maailmankonfliktissa aivan uudesta näkökulmasta.

Hän huomauttaa siitä, ettei Hitler ollut mikään tähdistä pudonnut valloittaja, vaan kappale jokaista saksalaista, *ein Stück von uns*, koska hän toteutti perisaksalaisen intohimon järjestykseen, erottamiseen ja rajoitukseen: aita jokaisen maatilkun ympärille, jokaiselle vartalolle uni-vormu ja säännöt kaikelle tekemiselle. Ziesel osoittaa saksalaisten taipumuksen kieltää historian jatkuvuus. Hitler saattoi alkaa historian nollapisteestä, joka jo sulki sisäänsä lopullisen perikadon. Vuodesta 1945 on liittotasavallassa tehty sama. Vuosiluku 1945 on maaginen 'luhistumisen', *Zusammenbruch*, vuosi, jota ennen ei ollut mitään. Kaikki aloitettiin silloin vuodesta nolla aivan kuin 1933. Täytyykö historian vielä kerran opettaa saksalaisille, kuinka menneisyyttä hallitaan? kysyy Ziesel. Liittotasavallassa vallitsee tällä hetkellä miltei yhtäläinen mielipidemonopoli kuin Hitlerin aikana, tosin hienommin hoidettu, väittää Ziesel. Tosiasiassa sananvapaus on näennäinen: totaalista mielipidemonopolia hallitsee lehdistön ja radion kulissien takana totaalinen tunnettomuus. Sen mikä nykyään lyödään laimin täytyy Saksan kansan kerran katkerasti maksaa, kun Adenauerin nimen auktoriteetti ei enää vaikuta eikä talousihmeen sumu kiedo aivoja pumpuliinsa. Silloin kostautuu vuodesta 1945 injektoitu mielipiteen väärinmuodostuksen myrkky tuhoisalla tavalla. Bonnin hallitus käyttää epämääräistä iskusanaa 'vapaus' ja ampuu propaganda-arsenaalistaan kommunisminpelon ja Neuvostoliiton vihan ammuksia. Kommunismin käärmeen edessä vapaa maailma on kauhun jäykistämä kaniini. Lännen säälittävällä propagandalla ei ole yhtään tehokasta vasta-asetta: pahinta on, että sen on turvauduttava vihollisen omaan menetelmään, yksilön tuhoamiseen totaalisen valtioon koneen rattaissa. Vastakohtat tasoittuvat. Kommunismi ei ole perkeleen keksintö, se syntyi, koska se oli välttämätön, väittää Ziesel. Liittotasavallan kristillisesti hallittu demokratia ei pysty suojelemaan satojatuhansia raskasta työtä tekeviä pääomanomistajien ja pörssikeinottelijoiden saalistukselta, väittää hän edelleen. Maaginen sana *Feind*, vihollinen, on siksi ilmestynyt taas propagandaan: kommunismista pitää tehdä pelottava peikko, koska sitä ei voi vastustaa.

Mennäkseen toiselle puolelle Ziesel kokee katsella Saksan asemaa Itä-Länsi-vastakohtadassa Kremlin ja Pankowin näkökulmasta ja asettaa kysymyksen: Mikä on Saksan asema reaalisesti nähtynä, ilman poliittisia tarkoituksenmukaisuusmielteitä, ilman konformismia, johon ideologiset ja tunneperäiset affektit aina johtavat? Saksan jako ei ole mikään tila, vaan muuan idän ase. Saksan yhdistäminen tapahtuu siksi vasta sitten kun tämä ase on käyttökelvoton ja tylsä. NL suostuu yhdistämiseen vasta kun se on varma siitä, että syntyy kommunistinen yhteis-Saksa, satelliitti, ponnahduslauta maailmanvallankumoukseen. Todellinen rinnakkaiselo perustuisi Zieselin mukaan siihen, että kommunismilta riistettäisiin sen reaktioperusteet. Se täytyy tehdä tarpeettomaksi asettamalla tilalle jotakin parempaa. Juuri se mitä kommunismi suunnittelee ja toteuttaa, nimittäin lännen lamauttaminen pitkäjänteisellä rauhanomaisella rinnakkaiselolla, täytyy lännen hitaasti voittaa ja ottaa aseet idän kädestä. Meillä täytyy olla rohkeutta tehdä demokratiastamme totisesti sosiaalinen valtio, joka samalla tajuaa kansalliset arvonsa. Itään nähdessä meidän täytyy kehittää juuri ne elämänmuodot, jotka hyödyttävät meitä voimakkuudella. Tämä merkitsee rinnakkaiselon ohi todellista lähenymistä, ei kielteisesti, vaan myönteisesti. Täyttääksemme tehtävämme tarvitsemme demokratian radikaalia reformia. Ziesel näkee ainoan pelastuksen kommunismia ja amerikanismia vastaan tahdossa suorittaa tämä tehtävä, nihilismin voittamisessa. Terapia suuntautuu ennen muuta ihmisen parantamiseen.

TOISEN TASAVALTAMME ARKEA

Pertti Hemánus

Vaikka puhe »vanhojen» ja nuorten» välisestä aatteellisesta ristiriidasta perustuu kovin kaavamaiseen jakoon, se sanoo jotakin todellisuudesta — myös tämän hetken Suomessa. Tämä ristiriita on sinänsä terve ilmiö. En haluaisi elää yhteiskunnassa, jossa ei olisi vihaisia nuoria miehiä. Se olisi väsähtänyt ja elinvoimansa menettänyt yhteiskunta.

»Nuoria» kohti on totuttu — ylimalkaisesti, asioita erittelemättä — sinkoamaan vanha syytös: te haluatte repiä kaiken arvokkaan olemassaolevan. Mutta tämä syytös ei alkuunkaan sovellu nykyisiin »nuoriimme», pikemminkin he voisivat moittia »vanhoja» ruikuttamisesta. »Nuoret» ovat yhteiskuntamme sotienjälkeiseen kehitykseen tyytyväisempiä kuin »vanhat», »nuoret» näkevät 20- ja 30-lukujen monien arveluttavien piirteiden nyt korjautuneen tai ainakin heikentyneen.

Nykyinen ns. vanhempi polvi sen sijaan ehti omassa nuoruudessaan saada niin tehokkaan kasvatuksen, heidät ehdittiin niin tiukasti ehdollistaa ahtaaseen nationalistiseen isänmaallisuuteen, että kaikki eivät vieläkkään ole kyenneet avartamaan arvomaailmaansa. Jos ihminen ei voi nähdä esim. sosiaalisuutta yhtä jalona asiana kuin sotilaallisuutta, hän ei tietenkään voi arvostaa sotienjälkeistä kehitystä.

Meillä on joskus jaettu itsenäisyytemme aika ensimmäiseen ja toiseen tasavaltaan, rajapyykkinä vuosi 1944. Nyt tarvitsemme kipeästi ensimmäisen ja toisen tasavallan aatesisältöjen keskinäistä vertailua. On turha väittää, että aika ei ole siihen kypsä. En kaipaa mitään lopullista historian tuomiota — joka ei koskaan ole lopullinen — vaan tämän hetken näkökulmasta tehtyä tarkastelua.

Rooman olympiakisojen aikana Ylioppilaslehti esitti kiintoisan ajatuksen kansallisesta itsetunnostamme. Lehti kysyi, missä määrin 20-luvun helpot urheiluvoitot tuodittivat nuorisoa aivan vääriin käsitykseen Suomen asemasta maailmankartalla. Ehkä nuo voitot tosiaan monien muiden tekijöiden ohessa olivat synnyttämässä ajattelutapaa, jonka mukaan yksi suomalainen vastaa kymmentä ryssää ja ties kuinka monta ruotsalaista.

Kansallinen pullistelu ei toki ole kuollut, mutta hampaattomaksi se on alkanut muuttua. On ilahduttavaa todeta, miten esim. nuorissa upseereissamme on yksilöitä, jotka ovat päässeet irti päätöksestä ja rintaäänistä. Se todistaa jo jotakin.

Itsetunnon mittari heilahtelee helposti äärimmäisyydestä toiseen. Tätä nykyä meillä on ilmeisiä merkkejä jopa kansallisesta alemmuudentunteesta. Meillä on muotiasiana valitella sotienjälkeistä huonoa asioiden hoitoa, itkeä yhteiskuntamme moraalin luhistumista. Me emme halua nähdä emmekä myöntää, että ulkopolitiikkamme on ainakin tähän saakka onnistunut yli odotusten. Finis Finlandiae, jota lännessä v. 1944 odoteltiin, ei ole toteutunut. Meille tulevat vieraat ihailevat taloudellista kehitystämme, mutta itse vain ihailemme ostosten alalla kaikkea ulkomaista.

Rehentely ja ujostelu ovat merkkejä aivan samasta asiasta: horjuvasta itsetunnosta. Kumpikin käyttäytymistapa on yhtä kaukana

ihannetilasta, jolloin ihminen vanhan sananlaskun mukaan arvaa oman tilansa ja antaa arvon toisillekin. Se on moderninkin psykologian valossa pätevä elämänohje niin yksilölle kuin koko kansalle.

Ydinaseiden kehitys on saanut monet arvioimaan uudelleen niitä edellytyksiä, joilla pieni kansakunta voi säilyttää riippumattomuutensa. Eräät ovat päätyneet äärimmäisiin johtopäätöksiin, pasifismiin. He ovat jo saaneet aikaan konkreettista hyvää: maanpuolustusaiheisen keskustelun, jota meillä on käyty runsaan vuoden ajan.

Pasifistejamme on haukuttu asiattomasti, jopa silmittömästi. Mutta eivät he itsekään hyökkäävällä taktiikallaan ole ajaneet asiaansa parhaalla tavalla. Kansan valtaosa on kiinni ajattelutavassa, jonka mukaan esim. asevelvollisuus on, jos ei kovin ihailtava asia, niin sentään välttämätön paha. Siksi julkiset kehoitukset aseettomaan palveluun ovat toistaiseksi tuomitut epäonnistumaan. Ei aseista kieltäytyminen sitä paitsi voi olla patenttiratkaisu, joka yksinään riittää rauhan turvaksi.

Kuitenkin mielipiteenmuokkaustyötä on syytä tehdä jokaisen, joka ei voi uskoa aseiden tuomaan turvaan eikä pitää väkivallan käyttöä eettisesti moitteettomana. Toistettakoon yhä uudelleen samaa ohjelmaa: pienen kansan tosi-isänmaallinen velvollisuus on vapautua pelosta ja vihasta, pyrkiä naapureidensa kanssa vilpittömään luottamussuhteeseen, jonka vallitessa ristiriidat eivät hevin pääse kehittymään purkausten asteelle. En epäile, ettei tällaisilla ajatuksilla ole maassamme laajalti kaikupohjaa.

Jäykimpien persoonallisuuksien on tietysti helppo leimata tämä ohjelma utopiaksi. »Pienen kansan puolueettomuusasenne ei voi riittää suojaamaan maata». Turvallisuuden ohjelmaan ei ole patenttiratkaisua. Kaikkein keuhnoimmin kai riittävät armeija ja aseet. »Pienen kansan on vaikea vaikuttaa suuremman käyttäytymiseen». Vaikeaa varmaan, mutta sotiminenko sitten on helppoa? Jos suomalaiset sodissa pystyivät tekemään ihmeitä, miksi he eivät yrittäisi samaa rauhan oloissa? Olisi jo aika oivaltaa, että sota ei saavu kuin pyörremyrsky, vaan sen syttyminen riippuu ihmisistä. Eikö koko kansa kenraaleista alkaen voisi tuntea omakseen työtä sodan psykologisten edellytysten eliminoinemiseksi?

Suomalaisen kommunismin laaja kannatus on omiaan herättämään pelkoa. Mutta pelko on huono neuvonantaja.

Itsekin pidän meikäläistä kommunismia vakavana ja valitettavana asiana. Mutta ilmeisesti SKDL:n äänestäminen merkitsee meillä lähinnä yleisen tyytymättömyyden purkautumistietä. Ei ole mitään merkkejä siitä, että neljäsosa kansasta tosiaan olisi innostunut valankumouksen puuhiin. Parhaiten tämän tiennee SKP:n johto.

On kummallista kuvitella, että tyytymättömyyttä vastustettaisiin pelkäämällä ja vihaamalla tyytymättömiä. Mutta meillä jokainen leikkii kommunismin asiantuntijaa, vaikka ei olisi koskaan oppinut aivojaan vaivaamaan. Joka tosissaan haluaa ymmärtää jotakin suomalaisesta vasemmistoradikalismista, hänelle tiede tarjoaisi apua: meillä on Jaakko Nousiaisen muutaman vuoden takainen väitöskirja ja Yrjö Littusen tuore tutkimus; mutta ne eivät ole herättäneet huomiota akateemisten piirien ulkopuolella.

Sen sijaan suuri kuvalehti lähettää neitireportterin tutkimaan syrjäseutujen kommunisteja, tuijottamaan heitä kuin liskoeläimiä, joita täytyy kummastella ja inhota. Kun haastattelijan matkaeväinä ovat piintyneet ennakkoluulot ja voimakas ylhäältä-alas-asenne, ei ihme, että reportaashien tulokset eivät ketään hyödytä.

A-V. Perheentupa

Vaikka presidentin valitsijamiesten vaaliin on vielä aikaa, ei enää kuukausiin ole tarvinnut epäillä, ettei vaalitaistelu tulisi näyttämään nimensä mukaiselta. Mielet ovat kuumentuneita, eikä harkinta tunnu saavan paljoakaan sijaa. Puolin ja toisin tuodaan esille sellaista, mikä saisi jäädä sanomatta. Olemmeko kokonaan unohtaneet, että joudumme elämään samassa valtakunnassa vielä vaalien jälkeenkin?

Ne, jotka puhuvat ulkopolitiikasta vaalien keskeisimpänä kysymyksenä, eivät saisi unohtaa, että juuri tänä nyt päättyvänä presidentin toimikautena ovat sisäiset riitamme kärjistyneet huolestuttavasti. Kahdessa suurimmassa puolueessa säröt ovat ratkenneet hajaantumiseen, jonka laajuus vasta näissä vaaleissa ensi kerran valtakunnallisella tasolla mitataan. Kolmannen suomenkielisen keskustapuolueen yhtenäisyys lienee myös varsin kyseenalainen asia. Oirearvoltaan aivan vähäisenä ei käy pitäminen sitä seikkaa, että jokainen hajaannus on saanut ilmaukseen kaksi jyrkästi vastakkaista suhtautumista nykyisen presidentin henkilöön.

On toki liian mutkatonta syyttää kaikesta onnettomuudesta yhtä miestä. Pikemminkin sanoisin niin — jos ryhtyminen psykologiseksi puoskariksi sallitaan — että tämänkaltainen tilanne syntyi väistämättömästi sen sielullisen trauman pohjalta, jonka kansakunta koki kova-kouraisessa siirtymisessä itsetuntoiselta 1930-luvulta neljäkymmenluvun todellisuuteen. Nyt elävistä poliitikoista liittyy tuohon traumaan ehkä vahvimmin Väinö Tannerin nimi — tai paremminkin johtajahahmo. Epäilemättä hänelle on vaadittu hyvitystä myös hänen itsensä vuoksi, mutta samalla ovat hyvityksestä päässeet osallisiksi monet muut henkilöt ja asiat.

Kansanpsykologisilla konstruktioilla saadaan kuitenkin nykytilanteesta varsin vähän aikaan. Kun asioita tarkastellaan arkitodellisuuden tasolla, ei päästä mihinkään siitä, että presidentti Kekkonen on viime vuosina miltei aina nähty paikalla, kun sisäpolitiikka on joutunut umpikujaan. Jos hän ei alussa ole kuulunut riidan osapuoliin, on hän ajan oloon sellaiseksi kuitenkin joutunut. Näin voitaneen sanoa esimerkiksi sosiaalidemokraattien keskinäisestä kiistasta. Asiat voisivat olla perin toisin ilman häikäilemättömän piittaamattomasti tapahtunutta 'ottopoikahallituksen' nimittämistä.

Tuulta on kylvetty, ja nyt olemme keskellä myrskyä. Eräissä Kekkonen presidenttikauden alkuvaiheissa ei olisi uskonut näin käyvän. Oleellisinta ei tässä vaiheessa kuitenkaan ole etsiä syyllisiä. Tärkeintä olisi kaikkien myöntää, ettei näin enää saa eikä voi jatkua.

Kun sanon kaikkien, en tarkoita yksinomaan presidentti Kekkonen kannattajia. Riittävää maltillisuutta ja sovittelun halua löytyy tällä hetkellä tuskin miltään poliittiselta suunnalta. Ja kuitenkin se on nimenomaan juuri meidän poliittisen järjestelmämme elinehto.

Poliittiseen elämäämme on yllättäen ilmestynyt kaksipuoluejärjestelmä — ei muodollisesti mutta faktillisesti. Sellaista on useilta tahoilta

eri yhteyksissä ehdoteltu ja toivottu. Nyt olemme saaneet tilaisuuden havaita, miten huonosti se oloihimme sopeutuu. Kaksipuoluejärjestelmän ratkaisut tapahtuvat joko-tahi-periaatteen pohjalla. Näin ollen sovittelut, joita aina tarvitaan, siirtyvät puolueiden sisälle. Tällaiseen me emme näytä vielä kykenevän. Jos sen taidon oppisimmekin, jää jälle tosiasiata, että jommankumman puolen kohtaloksi tulee suuren kommunistisesti ajattelevan tai heidän johtamansa kansanosan kannatus. On varmaan liiallista dramatisointia puhua toisesta nykyisestä ryhmittymästä 'kansanvaltaisten puolueiden liittona'. Ja liiaksi McCarthyn aatteille tuoksahtaa sellainenkin käsitys, ettei kommunisteilta tukea saava puoli voisi olla oikeassa. Mutta kommunistien suuri vaikutusvalta tekee tilanteen meillä joka tapauksessa toisenlaiseksi kuin Englannissa tai muissa kaksipuoluejärjestelmän maissa. Siksi kiistatta paras mahdollisuusutemme on toimia siten, että entinen suurten puolueiden sovitteluvaan yhteistyöhön perustuva hallitusjärjestelmä saatetaan jälleen toimintakykyiseksi.

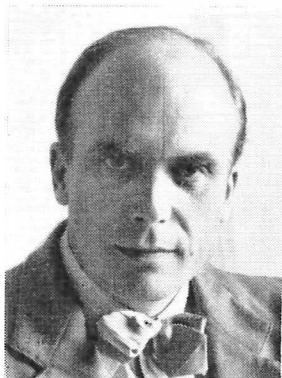
Jakaantuminen kahteen jyrkän vastakkaiseen leiriin näyttää tässä vaiheessa muodostuneen valitettavan täydelliseksi. Kun kummallakin puolella käydään taistelua haudanvakavin ilmein kansallisen olemassaolon tai itsenäisyystaistelun tunnelmissa, ei yhteisen pohjan löytäminen vaalien jälkeen tule tapahtumaan helposti, voitti kumpi puoli tahansa. Sosiaalidemokraatit toivovat vaalin tuloksen päästävän heidät paitsiosta, jossa heitä on pitkään pidetty. Mutta jos tilanne kääntyisi niin, että maalaisliitto vuorostaan joutuisi pysymään hallituksesta syrjässä, on tuskin aihetta pitää tulosta järjestelmän kannalta hyvänä. Yhteistyö vaatisi hyvää tahtoa molemmilta puolilta. Mutta voiko sitä odottaa katkeran taistelun jälkeen?

Vaikeat riidat harvoin selviävät ilman taitavaa ja kyllin riippumatonta välittäjää. Kun puolueet taistelevat vallasta, lankeaa välittäjän osa luontevimmin maan presidentille. Tämän osan heikosta hoitamisesta voidaan nykyistä presidenttiä mielestäni ankarimmin arvostella. Hänen puolustukseksena voidaan kenties vedota tilanteen mutkikkuuteen; mutta historian henkilönä hän on vain onnistunut tai epäonnistunut. Samat sovittelupulmat ovat presidentillä — kuka hän sitten lieneekin — edessään seuraavallakin toimikaudella. Onnistuminen riippuu jälleen suuresti siitä, kykeneekö valittu henkilö kohoamaan sovittelijana ryhmien yläpuolelle. Tämän vaalitaistelun jälkeen se on todella polttava vaatimus.

Kun painotetaan ulkopoliittikan tärkeyttä — täydellä syyllä — on samalla muistettava, että ulkopoliittikan tasaista hoitoa suuresti haittaavat korostuneet sisäiset riitaisuudet.

Jos KATSAUS on mielestänne hyvä lehti, tilatkaa se — samalla kun uudistatte tilauksenne vuodeksi 1962 — lahjaksi myös jollekin tuttavallenne, jota arvelette sen sisällön kiinnostavan. Molemmat tilaukset voitte lähettää oheisella kortilla.

Toimitamme lahjatilauksen kohteelle lahjakortin.

VIHAN, RAKKAUDEN JA SEXIN SENSUURI

KATSAUS KESKUSTEE OSCAR PARLANDIN KANSSA

Oscar Parland on tunnettu suomenruotsalainen kirjailija ja psykiatri. Hänen kahdesta romaanistaan »Förvandlingar» ja »Den förtrolade vägen» on viimeksi mainittu ilmestynyt Eeva-Liisa Mannerin suomennoksena ja nimellä »Lumottu tie». Oscar Parland kuuluu taiteellisesti merkittävään kirjailijaveljesten ryhmään, jonka hänen lisäkseen muodostavat varhain kuollut modernisti-klassikko Henry Parland ja nykyään Ruotsissa asuva Ralf Parland, runoilija, prosaisti, musiikkiesiisti. Käytännöllisten ja tieteellisten toimiansa ohella psykiatrina, tri Oscar Parland on jo monien vuosien ajan toiminut Helsingin kaupungin avioliittoneuvolan palveluksessa. Kirjallisuudelle ja tieteelle omistettun elämän taiteelliselta puolelta on tuoreimpana näytteenä hänen yhdessä vaimonsa Heidi Parlandin kanssa ruotsintamansa Jurij Oljesjan romaani »Avund». Laajempi kokonaisuus romaania, jonka aloitus on »Lumottu tie», on häneltä valmistumassa.

Mitä meiltä kielletään, mistä meitä kielletään, miten ja miksi, näiden kysymysten ympärillä liikkuu KATSAUKSEN kolmas magnetofonikeskustelu. SENSUURI, luvattoman ylituomari julkistettavassa sanassa ja kuvassa, on viime aikoina joutunut yleisemmän huomion kohteeksi ennen muuta pornografista kirjallisuutta ja toisaalta elokuvasensuuria vastaan hyökättäessä. Tilanne syksyllä 1961: pornografiselle kirjallisuudelle on asetettu kynnyksensä lain pyöreydellä, oikeustiedon ja joittenkin kansalaisjärjestöjen moraaliasiantuntemuksen perusteella, ja asiantuntemattomuudesta surullisen kuuluisan elokuvasensuurin tulevat kohtalot ovat paraikaa julkisen käsittelyn kohteina. — Mikä on sensuuri?

Oscar Parland: Määrätynlaisten kirjallisten ja kuvamuodossa esiintyvien kuvausten katsotaan loukkaavan säädyllisyyttä ja tästä syystä on muodostettu taiteen ja sen nauttijan siveyttä suojaava instituutio sensuuri. Tämän elimen tehtävänä on määritellä ja kieltää n.s. pornografia, joka näin on saanut juriidisen määrittelyn. Niin kuin aina laki-asioissa se jättää tulkinnan varaa, mutta poikkeuksena tavalliselle lainkäytölle harvoin, jos koskaan, kuuntelee asiantuntijoita erilaisissa kiistakysymyksissä.

Katsaus: Tämä on oleellinen kohta niin lainkäytön kuin yksilönkin kannalta. Varmana voi myös pitää sitä, että esimerkiksi pornografian suhteen välttämättä kuultavia asiantuntijoita olisivat esimerkiksi sosiologit, psykiatrit, puhumatta taiteilijoista, joiden yksilöllisestä oikeusturvasta myös on kysymys. Onko nyt olemassa jonkinlaista psykologista pornografian tulkintaa ja siis myös pornografian käsitteen selvitystä tältä kannalta?

Oscar Parland: Ihmisellähän on fantasioita ja päiväunia, joilla usein on sisältö, jota asianomainen pitää kiellettyinä. Ja kun niitä vastaavia sivilisaation tuotteita levitetään kirjan, elokuvan tms. muodossa ihmisten keskuuteen, käy niin, että mitä enemmän tuote vastaa k.o. ihmisen omia kiellettyjä fantasioita, sitä pornografisempi se on tämän ihmisen mielestä. Pornografia on kiellettyä toivetta. Ne jotka vastustavat pornografisina pitämiensä tuotteiden leviämistä pelkäävät, että tällaiset ärsykkeet kiihottaisivat toteuttamaan todellisuudessa k.o. toiveunet ja fantasiat. On kuitenkin hyvin kyseenalaista, että näin tapahtuisi. Pikem-

minikin ja verrattomasti useimmin pornografian tuotteet toimivat eräänlaisena varaventiilinä. Minulla on eräs tuore esimerkki seksuaalifantasioiden ja todellisuuden suhteista. Eräänä päivänä tuli avioliittoneuvolaan eräs nainen, joka oli huomannut miehensä asettavan heidän yhdyntänsä ajaksi jostain lehdestä leikkaamansa seksisen tytön kuvan hänen päänsä taakse tyynylle. Nainen oli hyvin närkästynyt ja onneton kun huomasi sen. Tällainen uskottomuus fantasiassa ei ole niinkään harvinaista, vaikka tässä tapauksessa kuva oli konkreettinen ja esillepantu. Nythän voimme ajatella tämän vaimon kenties päättelevän niin, että mies oli keksinyt tämän tavan olla mielikuvituksessaan hänelle uskoton, koska hän sai käsiinsä lehtiä, joissa tarkoitukseen sopivia kuvia esiintyi. Tämä on varmasti väärin päätelty. Näitten puolisoitten elämäkerta ja syntynyt epäsopeus osoitti, että seksuaalisuhteessa oli häiriötä. Tästä on pääteltävissä edelleen, että ellei noita kuvia olisi ollut, uskottomuusfantasiat olisivat siitä huolimatta ilmenneet ja tavalla tai toisella johtaneet toimintaan. Mahdollisuus, että mies olisi ollut todella uskoton vaimolleen, olisi vain lisääntynyt.

Katsaus: Voivatko nämä toiveunet sitten auttaa ihmisiä sillä tavalla, että he oppivat rikastuttamaan kontaktejaan realiteettien maailmassa?

Oscar Parland: Sitä minä oikeastaan kovasti epäilen.

Katsaus: Taiteessahan luodaan samoin mielikuvamaailmoja, jotka kuitenkin täydentävät ja rikastuttavat ihmisten henkistä todellisuutta. Ne eivät ole toiveunia, mutta sellaisia elämisen mahdollisuuksia, joita ihminen ei aina voi realisoida jokapäiväisessä elämässä. — Mikä siis on ero pornografian ja taiteen välillä tässä suhteessa?

Oscar Parland: Tämä on hyvin monimutkainen kysymys, josta paljon kiistellään, minä sanoisin, että taiteessa on aina mukana totuus, sen lävitse kuultaa todellisuus. Toiveuni sensijaan on valheellinen ja vääristynyt.

Ottakaamme esimerkiksi Myklen kirja, joka herätti niin paljon kohua. Siinä on aito ja tosi nuoren miehen kuva, nuoren miehen, joka on kovin köyhä. Hän yrittää menestyä yhteiskunnassa opiskelemalla. Siihen menee kaikki hänen energiansa eikä hänellä ole varaa eikä mahdollisuuksia tyydyttää inhimillisten yhteyksien tarvetta käymällä elokuvissa tai tanssipaiikoissa tai pyytämällä yleensä tyttöjä ulos. Hänen ainoa ilonsa on luoda puhtaasti seksuaalisia kontakteja tyttöjen kanssa. Varmasti yhteiskunnassa on paljon tällaisia nuorukaisia, joilla ei ole varaa luoda pysyvää heteroseksuaalista suhdetta. Tässä mielessä Myklen kirja on tosi ja rehellinen. Toisaalta kirjassa kerrotaan, että sankari tyydytti yhden naisen 28 kertaa peräkkäin. Hän esiintyy siis seksuaaliateettina, joka ei ole lääketieteellisesti mahdollinen. Tämä ei ole taidetta vaan toiveunta, joka voi vaikuttaa vahingollisesti esimerkiksi seuraavalla tavalla. Avioliittoneuvolaan tuli itkien eräs rouva ja sanoi nyt vasta huomanneensa miten huono mies hänellä on. Mies ei ollenkaan vastannut Myklen sankaria, ei pystynyt tyydyttämään vaimoa samalla tavalla, eikä siis kelvannut mihinkään. Kirja siis herätti naisessa toiveunen seksuaaliateettista, jota ei ole olemassa.

Katsaus: Kuitenkin Myklen kirja oli jonkinlaista seksuaalivalistusta, joskin alkeellista, liioiteltua. Periaatteellinen kysymys: saako tällaisia kirjoja julkaista?

Oscar Parland: Minun käsitykseni mukaan kirjaa oli turha kieltää. Perheessäni 15-vuotias tyttäreni luki sen ensimmäisenä enkä luule kirjan millään tavalla vahingoittaneen häntä, kiihottaneen hänen seksuaaliteettiaan. Toivon hänen kasvaneen sellaisessa kodissa, että hänen oma kehityksensä suojaa häntä. Hänelle ei ole opetettu, että seksuaalisuus sinänsä olisi kiellettyä ja pahaa.

Katsaus: Tekisikö siis juuri toiveunien väkivaltainen torjuminen huonon taiteen vaaralliseksi? Olisiko toiveunien sensuroiminen vaarallista?

Oscar Parland: Tähän liittyy vielä eräs kysymys. Miksi ihmiset reagoivat yksityiskohtaisiin seksuaalikuvauxiin vastenmielisyydellä ja närkästyen. Sensijaan sallitaan esimerkiksi hyvin seikkaperäinen aterioinnin kuvaus. Silloinhan ihminen tyydyttää toista viettiään, nälkäänsä.

Katsaus: Ylioppilaslehdessä eräs nuori kirjoittaja keväällä sanoi hyvin sattuvasti, että sensuuri on hakoteillä vainotessaan juuri erotiikkaa, seksuaalisuutta, joka loppujen lopuksi on myönteinen vietti. Sen sijaan yhteiselämään ikävällä tavalla vaikuttavat aggressiiviset vietit unohdetaan silloin, kun puhutaan yhteiskunnan suojelemisesta. Myös sensuuri sallii taiteessa mieluummin aggressiivisuuden kuin seksuaalisuuden ilmentymät. Eikö tämä ole harhautunutta ajattelua?

Oscar Parland: Minusta on. Ihmiset sietävät kuvauksia kärsimyksestä ja kärsimyksen aiheuttamisesta paljon mieluummin kuin seksuaalisia kuvauksia. Ajatelkaamme vaikka roomalaisia gladiaattoritaisteluita tai härkätaisteluita nykypäivän Espanjassa. Ne osoittavat aivan selvästi, että ihmiset nauttivat raakuuden näkemisestä eivätkä häpeä peittää sitä toisiltaan. Vastaavanlaisen seksuaaliesityksen todistaminen sen sijaan närkästyttäisi heitä elleivät he olisi katsojina aivan yksinään.

Katsaus: Mitä mieltä olette tästä psykiatrina?

Oscar Parland: Tämä on hyvin merkillinen piirre ihmisessä. Sanoin jo kerran aikaisemmin, että mitä voimakkaammin kielletyiksi ihminen kokee toiveunensa, sitä suvaitsemattomampi hän on kaikkea sellaista kohtaan mikä muistuttaa häntä torjutuista fantasioista. Hyvin suuri vaikutus on myös vanhoilla ihmisillä tai muilla sellaisilla henkilöillä, joilla jostain syystä ei ole mahdollisuutta toiveuniaan toteuttaa. Vanhat ihmiset kadehtivat nuoria, jotka ovat vielä seksuaalisesti puoleensavetäviä ja jotka sitäpaitsi tulevat kehittymään, syventämään ja rikastuttamaan sukupuolista elämäänsä. En siis usko, että pornografia ensi kädessä turmelee nuorison. Sen sijaan nuorten sukupuolinen aktiivisuus herättää epämiellyttäviä tunteita vanhemmissa ihmisissä.

Aggressiivisuudelle on vaikeampi löytää yhteiskunnallisesti myönteisiä muotoja kuin seksualiteetille, johon rakkaus liittyy. Aggressiivisuus pohjautuu itsesäilytysvaistoon ja aiheuttaa kilpailua ihmisten kesken, omistamisen halua jne. Näissä muodoissaan aggressiivisuus ilmenee jo eläinkunnassa. Purkaessaan aggressiivisuuttaan eivät eläimet kuitenkaan ole toisilleen niin vaarallisia kuin ihmiset; niillä on pienemmät mahdollisuudet tehdä pahaa. Jos kaksi eläintä kilpailee naaraasta tai paikasta nokkimisjärjestyksessä, niin heikompi vetäytyy, luovuttaa. Ihmisethän hyvin usein vahingoittavat toisiaan kohtalokkaasti.

Katsaus: Miten ihmisiä voitaisiin suojella aggressiivisilta ärsykeiltä? Nehän voidaan varustaa näennäisesti hyväksyttävillä moraalilla otsikoilla kuten esim. 'yhteisön etu'. Henkilökohtaiselle aggressiivisuudelle annetaan pienryhmän puolustamisen otsikko. Olisiko tässäkin tapauksessa taiteellinen informaatio ainoa mahdollinen suoja: voiko sensuuri suojella, vai onko ihmisiä valistettava?

Oscar Parland: Aggressiivisuus on seksuaalisuutta vaarallisempi, mutta tässäkin tapauksessa ihmisen kehitys ratkaisee hänen suhtautumisensa. Voidaan sanoa, että määrätynlaiset filmit tai salapoliisiromaanit aiheuttavat joissakin ihmisissä ajatuksia rikosten suorittamisesta. Luulisin, että nämä henkilöt ovat onnettomalla tavalla kehittyneet tilaan, jolloin he yhtä hyvin voivat tehdä rikoksen ilman tätä ärsykettäkin. Useimmat ihmiset sen sijaan tyydyttävät aggressiivisia tarpeitaan filmien tai kirjojen avulla, samoin kuin he menettelevät seksuaaliasioissa. Esi-

merkiksi englantilaiset ovat tavattoman pidättyväisiä, sosiaalisessa elämässä he torjuvat aggressionsa, mutta harrastavat sen sijaan innokkaasti salapoliisiromaaneja.

Katsaus: Jos sensuuri ei suoranaisesti voi ehkäistä ihmisten aggressiivisia purkauksia, voisiko se kuitenkin vaikuttaa myönteisesti sallimalla seksuaalisuuden ilmentymät. Seksuaalisesti tyydytetty ihminen on harvoin yhtä aggressiivinen kuin tyydyttämätön.

Oscar Parland: Luulisin, että tämä on mahdollista. Jos ihmisen seksuaalinen tyydyttäytyminen ja seksuaalisuuden ilmentymismuodot ehkäistään, niin hän tulee aggressiiviseksi. Onhan nähtävissä, että kansat, jotka torjuvat ja kuristavat seksuaaliteetin, ovat aggressiivisia.

Tärkeintä on mielestäni kuitenkin kasvatus. Niin kauan kuin seksuaalisuus oli asia, josta nuoret eivät saaneet edes puhua, he loivat siitä vääriä mielikuvia. Seksuaaliteetti on pohjimmiltaan sama kuin rakkaus ja se joka lapsena on kokenut sitä ymmärtää seksuaaliteetin fyysillisen puolen. Mitä luonnollisemmaksi ihmisten suhtautuminen näihin asioihin muuttuu, sitä paremmin he oppivat erottamaan, mikä on hyvää ja huonoa taidetta.

Katsaus: Vapaalla seksuaalisella informaatiolla on ollut siis myönteisiä vaikutuksia.

Oscar Parland: Tietysti asia on niin, että jos jokin asia kielletään, se pelkästään tästä syystä tulee halutuksi. Tämä kelpaa perusteluksi täydelliselle vapaudelle. Kuitenkin olen sitä mieltä, että lapsia ja nuoria on suojeltava sellaisilta kaupallisilta kirjoilta ja elokuvilta, jotka antavat heille valheellisen kuvan seksuaaliasioista tai vetoavat heidän aggressiivisuuteensa. Juuri kaupallisuuden pitäisi olla sensuroinnin kohde, mutta silloin on taiteellinen asiantuntemus tarpeen. Nykyinen elokuvagensuuri ei kiinnitä huomiota valheellisuuteen eikä sitä ehkä pysty tekemäänkään.

Katsaus: Voitaisiin ehkä sopia siitä, että mitään elokuvaa ei kielletä, mutta ne luokiteltaisiin taiteellisten ansioiden perusteella. Kaupalliset, valheelliset elokuvat rangaistaisiin verolla ja kiellettäisiin lapsilta, taiteellisesti ansiokkaat elokuvat sen sijaan ovat myös hyvää valistusta ja niitä olisi suositeltava. Elokuvien arvostelun pitäisi kuitenkin tapahtua valistuneella ja taiteellisella tasolla. Moraalisia ennakkoluuloja edustavilla kansalaisjärjestöillä ei pitäisi olla sananvaltaa.

Oscar Parland: Aivan oikein. Hyvä taide on rehellistä eikä sen vuoksi voi olla vaarallista.

Katsaus: Sensuuria vastaan voidaan vielä sanoa, että aikuisia ihmisiä ei missään tapauksessa kyetä suojaamaan vaarallisilta ärsykkeiltä, vaikka taidetta kuinka sensuroitaisiin. Monin verroin voimakkaampina he saavat ärsykkeensä jokapäiväisessä elämässä, keskusteluissa ja kanssakäymisessä lähimmäistensä kanssa. Vain valistus voi olla tehokasta 'sensurointia'. Hyvää elokuvataidetta olisi tuettava, koska rikkaman mahdollisuudet toistaiseksi ovat markkinoilla paljon suuremmat.

OMR

Pentti Holappa: *Tinaa*, romaani WSOY 1961.

Pentti Holapan uudessa romaanissa »Tinaa» on monta juonta ja näiden juonien välinen ristiriita on eräs avaimista tämän kokeellisen kirjan lukemiseen. »Tinaa» ei ole kuitenkaan vaikea kirja muuta kuin tämän tosiasian hyväksymisen osalta. Jokaisella elämällä on monta mahdollisuutta, mutta vain yksi ehjä todellisuus, näin on myös »Tinan» henkilöitten laita, vaikka heistä romaanin eri jaksoissa rakentuva kuva, jopa heidän elämäntarinoittensa yksityiskohdat, ovat ristiriitaisia. Tätä objektiivisempaa ei mahdollisuutemme ihmisten tuntemiseen ole; elämäkertamme, ympäristömme, fyysinen ja psyykkinen tilamme muokkaavat käsityksemme heistä ja sen lisäksi, että nämä käsitykset poikkeavat melkoisesti toisistaan eri henkilöillä, ne muuttuvat ja vaihtelevat myös omassa kokemuksessamme. Samanaikaisesti kun Pentti Holappa kertoo siis todellisuuden pettävyyydestä, hän todistaa myös todellisuuden mahdollisuuksista.

Tämän epästaattisen ihmis- ja maailmannäkemyksen Pentti Holappa välittää havainnollisuudella, jonka ulottuvuuksina romaanikokonaisuudessa ovat sen tyylivaihdot ja avomuoto. Kirjan rakenne jakautuu neljään kertovaan jaksoon, joiden tehtävänä on sulaa tinaksi, kuvioon, jota kukaan kirjailija ei millään romaanillaan voi lukijalleen valmiina antaa. »Tinan» rakenne on siis sen luovuttamien mielikuvien rakennetta. Tässä on kuitenkin vain korostusero »Tinan» ja tavanomaisemmin rakentuvan romaanin välillä: mielikuvien, niiden merkitysten ja merkityksellisyyden kokonaiskartalla kaikki lukijat ovat matkalla käsityksestä toiseen, tietenkin edellyttyäen, että he eivät ole juuttuneet päänäpintymiin, mekanisoituneet.

Mutta tällä tinalla on myös monta muotoa. Kirjoittaja on antanut tarkastettavaksi neljä ulottuvuutta. Romaanin ensimmäisen jakson ulottuvuus on tavanomaisromaanin — eikä tämä silti ole välttämättä moite. Lukija tutustutetaan pikkukaupunkilaiseen pankinjohtajan perheeseen, tyyliävy on naturalistisen yksityiskohtainen mutta ilkamoiva, kirjailija on valppaasti siellä missä hän tarvitsee apuaan kertoakseen minkälainen Arposen perhe on ja mistä romaanissa on kysymys. Tämä on myös romaaniparodiaa, joka kerran taittuu suorastaan realistiseksi näyttämökohtaukseksi kuin alleviivatakseen näyttämöllepanoa ja juonen tihenytymistä: kokonaistilanne nielee yksityiskohdat, ne ovat katsojan varassa. Mielikuviutus saa askarreltavaa jakson yllätyksellisestä lopusta. Kuten teatterissa, voi huoahata ja vaihtaa väliajalla mielipiteitä vaikutelmistaan. Leikki on alkanut tai peli, shakki.

Ensimmäisen jakson näkemys on behavioristinen kuten juoninäytelmän, eli: mitä näiden henkilöiden käyttäytymisestä voi päätellä. Toisessa näytöksessä, siis romaanin toisessa jaksossa, onkin tapahtunut hämmästyttävä muutos: menimme ehkä Kansallisteatterin suurelle näyttämölle katsomaan problemaattista perhenäytelmää, mutta väliajan jälkeen huomaammekin olevamme pienellä näyttämöllä ja esitys, jonka todistajiksi joudumme, on kummallista kuin mielikuviutus. Kertomus kyllä jatkuu, mutta jo ristiriitaisena, lavastuksilta, luonteilta, hiukan tapahtumilakin erilaisena. Ja tämä on kovin leikkivää menoa. Asia voidaan nähdä näinkin: kertoja on toinen perheen veljeksistä. Tämä kirjan toinen jakso on kaksiosainen, se on elämäkerrallinen tahi näkemyksellinen, jos näin tahdotaan sanoa. Romaanin pojat, kumpikin tavallaan, toistavat tapah-

tuneen ja itsensä. Ristiriita tapahtumien, käsitysten ja todellisuuksien välillä syvenee, mutta niin myös mahdollisuutemme tuntea sen henkilöitä.

Kolmas ja ratkaiseva jakso kertoo veljesten yhteisen elämän jatkoon. Se liikkuu heidän ihmissuhteissaan ja kodin ulkopuolisissa tapahtumissa alun pitäen tavallisen romaanikerronnan uomaa, kunnes tapahtumat ja henkilöt tyhjennettyinä syttyvät jakson loppuosan vuoroin dramaattiseen, vuoroin lyyrilliseen pantomiimiin. Tämä on jatkuvuuden ulottuvuutta, avartumista lyyrilliseen reaalisessa ja yhteisyyden löytymistä tieksi pois mekaanisesta, loppuunkuluneesta, hajoitetusta valheen ja epäluulon mielenmaisemasta. Vihaan, omistamiseen ja ahneuteen sokkoutunut mieli on avautunut läheiselle ja »uudelle» todellisuudelle: vapautumiselle pelosta, pakosta, väkivallasta. — Romaanin päättävä »Todistusaineisto» väläyttää huhupuhein niin vanhempien kuin veljestenkin elämän joitakin yksityiskohtia. — Todellisuus liikkuu kokemuksissa ja elämyksissä.

Olli-Matti Ronimus

Paavo Haavikko: *Toinen taivas ja maa*, romaani Otava 1961.

Haavikko aistii päähenkilönsä Kertun kautta avioeroon liittyviä asioita aivan toisin kuin tavallisessa romaanissa on tapana. Niissä avioero on traaginen suuri asia, jonka lähettyvillä vilisee ongelmia, joitten äärellä asianomaiset tuskittelevat kauhuissaan. Ja jos eroon liittyy viina niin se on jo hirveätä. Haavikon Kerttu joutuu eroamaan viinan tähden, juo sitä liikaa. Mutta aivan vaivattomasti Haavikko laittaa Kerttunsa junaan istumaan ja lähtemään pois eikä tuossa menossa ole mitään hätääntynyttä eikä ongelmallista. Kerttu vain istuu junaan ja samalla Haavikon ongelmattomaan, kirkkaaseen ihmemaailmaan, tapahtumaan kaikessa rauhassa muun tapahtuvan keskellä: »talo oli siinä, eikä ollut, sen tuskin ehti nähdä, ja sitä ei ollut, oli radan viertä, likaista lunta, lumen seassa kuollutta ruohoa ja pitkiä ruskeita varsia, ohdaketta kai».

Pitkät ruskeat varret ovat Haavikolle tuossa kohdassa yhtä merkitseviä kuin Kerttu, jonka pitäisi kaikin mokomin olla inhimillisen onnettomuuden ruumiillistuma, työntää kaikki muu näköpiiristä pois. Haavikon vapautunut, ylen virkeästi aistiva silmä sensijaan huomaa varret, ja tällaisia näkemisiä sivut ovat täynnään tässä erinomaisessa kirjassa. Ja Haavikko myös kuulee: niinpä kun Kerttu ja eräs rouva istuvat kahvia odottamassa Haavikko nähtyään kahvintuojan, »sen vantteran tytön, jolla oli suuri leveä lantio», »melkein kuuli miten isot luut tekivät työnsä» tytön vaihtaessa painoa toiselta jalalta toiselle. Savukkeen samuttaminen saa Haavikon keskellä avioerotuntoja kirjoittamaan seuraavan vapautuneen kiehkuran: »Ja hän oli sammuttanut savukkeensa ja laskenut käden pöydän laitaa vasten sormet haralla ja irti pöydästä kuin olisi juuri lakannut kyntensä ja sormet ilmassa odottaisi lakan kuivuvan.»

Haavikolla on viettymys nähdä välillä ylen rumia, en pitänyt ollenkaan Haavikon kuolleesta naiskomppaniasta ja siitä mitä Haavikko kuolleista naisista sanoo, se oli jo iljettävää. Jokin muukin paikka jäi töröttämään tässä yleisvireeltään kauniissa kirjassa. Rivoudet jysähtävät kaiken keskeen affektipitoisina ja uhittelevina, mutta eihän sille tietenkään mitään voi jos Haavikko tuo muutenkin avoimeen todellisuuteensa näkyviin silkkaa rivoutta, jota tässä elämässä sitäkin kosolti on.

Uudella romaanillaan Haavikko jälleen osoittaa, että hän on oloisamme poikkeuksellisen paljon näkevä ja oivaltava mies. Oivaltamisesta kielii nimenomaan kirjan vapautunut, iloinen rytmi. Haavikko ei ole suu irvessä miettinyt avioeron problematiikkaa vaan on uteliaana ja

avoimin silmin lähtenyt Kerttunsa matkaan katsomaan ja kuulemaan mitä Kertulle ja Kertun lähistölle sattuu ja tapahtuu »toisessa taivaassa ja maassa».

Pekka Piirto

Eeva-Liisa Manner: *Orfiset laulut*, Tammi 1960.

Eeva-Liisa Mannerin tyyli on kuva- ja hieroglyfikirjoitusta, jolla on oma kauneusarvonsa. Monilla *Tämän matkan* runoilla oli luolamaalauksen arkaistinen, maaginen viehätys, kevyt tyylielty liike, joka hauraassa katoavaisuudessaan on säilynyt vuosituhansia. Meitä pyörryttää se humiseva vauhti, jolla siirrymme jättiläisliiskojen ja muiden muinaisten, pelottavien mutta kuitenkin humoristisesti kodikkaiden satulolentojen aikakauteen. Omituisen kaksinaisella tavalla me matkustamme takaperin ajassa: omaamme ja ihmissuvun lapsuuteen. Seuraavassa kirjassa, *Kävelymusiikkia pienille virtahevosille*, esittävät unet — tai elämykset, jotka tuntuvat olevan enemmän tai vähemmän autenttisia unia — suurta osaa. Siinä on myös esimerkkejä englantilaisesta rakastettavasta crazy-huumorista. Kovin lyhykäinen idylli pienen virtahepogentlemanin seurassa muistuttaa lapsuutemme mielikuvituksellisista ystäväistä, jotka ovat lohduttaneet monta pikku erakkoa ja muodostavat helpommin käsiteltävän seurapiirin kuin hänen lähin ympäristönsä. Eeva-Liisa Mannerissa on »pikku lapsen vakavaa ihmettelyä, joka on ainoa mahdollinen onni, minkä ihminen voi kokea» (Chesterton). Runonäytelmässä *Eros ja Psyke* on niin näyttämöllepanon kuin valaistuksenkin, jopa vuorosanojenkin suhteen sukulaisuutta noitten ranskalaisen elokuvien kanssa, jotka tapahtuvat täys- tai puolipimeässä rähjäisessä satamakaupungissa. Siinä on myös symbolistista paatosta, joka viehättää vähemmän kuin *Orfisten laulujen* kreikkalais-itämainen mystiikka. Vuoropuhelu liikkuu saman teeman ympärillä kuin Orfeusmuunnelmissa: »mikään tie ei vie yksinäisyydestä...» Animula-niminen runo Orfisissa lauluissa kuvaa luonnon eläimille suomaa ihmeellistä sopeutumiskykyä ja ihmiselle asetettua taakkaa: Tiedon, joka tekee surulliseksi, Pyrkimyksen, jota luonto ei ymmärrä. Runossa Duo hän kääntyy suoraan Jumalan puoleen: »miksi tunteesi oli niin syvä, että lahjoitit kuville elämän. Miksi anteliaisuutesi oli niin suuri, että hylkäsit maailman meille? Luotusi kärsivät!... Miksi loit huonoimman kaikista maailmoista?»... ja hän lopettaa runon: Peruuta nämä kuvat! Palaa leikkimään

helmitaulullasi,
anna eläimille rauha.

Eeva-Liisa Manner tavoittaa panteismissa sen rauhan ja harmonian, mitä maailman pahuudesta vastuussa oleva persoonallinen Jumala ei voi antaa. Se on itämaisesti väritynyttä mystiikkaa, missä eri ideat ja fantasiamaailmoiden mielikuvitusyhdistelmät pehmeästi liukuvat toisiinsa ja luovat unenomaisen harmonian, joka on harvinainen nykyrunossa ja joka tässä liittyy selvänäköisyyteen ja laajoihin perspektiiveihin. Hänen kykynsä lähes huomaamatta luoda täydellisen rauhan ja hiljaisuuden mielikuvia samoin kuin vaihtuvia ääni- ja kosketusaistimuksia ilmenee eritoten ihmeen kauniissa runoissa, jotka kehystävät Orfislauluja.

Postludium
Tule mietiskelyn pihaan,
kun taivas on kuin syvä helmi
ja keskipäivän tunti, lämmin ja hiljainen,

nukkuu seitsemässä linnussa seitsemän puun siimeksessä
ja seitsemät vedet nukkuvat unia keräten,

kunnes valo siirtyy tuuman
ja värit putoavat asteikoltaan,
helähtävät puihin
ja heittävät verkkonsa veden syvyyteen.
Kuulet vesien kohinan, puiden humisevan kuulet
ja lintujen laulun ja monien Buddhien äänen.

Heidi Parland

Jörn Donner: *Terveenä sairaalassa*, Fennia 1961.

Donnerin »päiväkirja aikuisille» on kirjoitettu sairaalassa, *På et sjukhus*. Alkukielinen nimi on todempi ja kuvaavampi. Teos ei oikeastaan polemisoi eikä tekijä ole sitä kirjoittanut vapaan miehen iloisella mielellä. Se ei yllytä keskusteluun, vaan antaa tunnelman ja äänensävyyn hallita.

Donnerin vamma on tunto ajan hupenemisesta. Kirjoittamalla hän yrittää valloittaa takaisin sairaalapalvelukseen riistetyt päivänsä: »En yritä vakuuttaa kenellekään, että olen muita vanhurskaampi, tiedän päinvastoin, että monilla on kestävänsä paljon suurempia vääryyksiä, paljon suurempia kärsimyksiä, tiedän, että maailma on täynnä heidän mykkiä huutojaan, kalan huutoja tukahduttavassa vedessä. Toisten valinta ei ole minun valintani. Päivät laahustavat hitaasti ohitseni, tah-toni veltostuu, ajatukseni on pysähtynyt. Minulla ei ole koskaan ollut näin vahvaa tunnetta ajasta, menettämästäni ajasta, voittamastani ajasta, epätoivon ja itkun ajasta. Sen vuoksi kirjoitan, työläästi, rivi riviltä, haaveillen toivottomana yhdestä sanasta, joka olisi kaunis ja oikea: että yksi totuuden hetki tulisi valaisemaan tämän olemassaolon harmautta.»

Donner ei siis ole tajunnut väliaikaisen pakkotilanteen tarjoamaa haastetta: mahdollisuutta kokeilla itseänsä. Joka tapauksessa hän reagoi tavalla, joka kehottaa valittamaan hänen kieltäytymistään aseellisesta palveluksesta. Sairaalassa syntynyt hartauskirja, yritys pitää yllä kirjoittajan moraalia, on aika normaali ilmiö, mutta kasarmissa organisoitu itsepuolustus olisi todella kiintoisa individualismin osoitus. Itse en keksinyt aivopesua vastaan juuri muuta kuin shakkipelin. Sekin vaatii keskittymistä ja tarjoaa unohdusta. Donner suojautui päiväkirjaansa, mobilisoi muistonsa ja äidinkieltänsä.

Donner reagoi piirtämällä ympärilleen laajenevia kehiä kokemuksiinsa ja ongelmistaan. Tämä on niin selvästi kirjan 'juoni', että mikään yksityinen tapahtuma tai ajatus ei siirry välineen asemastaan mielenkiinnon keskukseen. Donner pysyy niin määrätietoisesti *poissa*, että hän päästää sairaalan tekstiinsä oikeastaan vain luostariksi muutettuna. Hän eläytyy munkin rooliin ja antaa kristityn tunnonvaivoille kunnia-paikan merkinnöissään. Hänen sosialismissaan on alkuseurakunnan henkeä. Tietysti hän kapinoi myös puritanismia vastaan, mutta se on sisäistä debattia.

Donner kaipaa inhimillistä kosketusta ja näkökantojensa tunnustamista. Tähän pyrkimykseen perustuu hänen vilpittömyytensä, johon liittyy uhmaa ja annos masokismiakin. Mutta täysi nuorukainen hän ei enää ole. Hän on tasaantunut viime vuosina ja kirjoittaa seestyneempää tekstiä kuin asepukuun ihastuneet naiset, vihaiset vanhukset ja kiukustuneet sukulaiset luulevat lukevansa.

Jouko Tyryi

OSWALD SPENGLER

LÄNSIMAI DEN PERIKATO

Vuosisatamme alkupuoliskon eniten huomiota, kiistelyä ja kiitosta herättänyt kulttuurihistoriallinen teos, jonka ajatukset ja sanoma eivät ole vähääkään menettäneet tuoreudesta. Spengler on vaikuttanut ratkaisevasti, ehkä enemmän kuin kukaan toinen ajattelija, aikamme maailman- ja historiankuvan sekä kokonaisuuteen että yksityiskohtiin ja liioittelematta voidaankin sanoa, että hänen teoksensa on juuri nyt ajankohtaisempi kuin ehkä koskaan. — Helmut Wernerin julkaisemasta lyhennetystä laitoksesta suomentanut tohtori Yrjö Massa. 480 s., 1 450: —/1 900: —.

ERICH FROMM

RAKKAUS JA HENKINEN KYPSYYS

Saksalais-amerikkalainen prof. Fromm tutkii teoksessaan rakkautta kaikissa sen ilmenemismuodoissa. Hän tarkastelee romanttista rakkautta, vanhempien rakkautta lapsiinsa, veljellistä rakkautta, eroottista rakkautta, itserakkautta ja rakkautta Jumalaan. Teos on täynnä teräviä huomioita, jotka ovat kuin haaste, sekä suorasukaisia totuuksia tämän hetken kapitalistisesta yhteiskunnasta. — Suom. Matti Luoma ja Marja Matikainen. 172 s., 600: —/750: —.

KIRJAYHTYMÄ

Honoré de Balzacin novellikokoelma LEIKKISIÄ TARINOITA takaa hänelle pysyvän sijan renessanssin kuolemattomien leikinlaskijoiden joukossa. Näillä novelleillaan hän tavoittaa Boccaccion ja Rabelaisin hilpeän rehevyyden, aisti-iloisen myöhäiskeskiajan elämän sykkeen. 'Niissä hänen äänekäs, raikuva naurunsa on jalostettu helmeileväksi sampanjaksi', kirjoittaa Stefan Zweig. Suomentajat: Yrjö Kivimies ja Kauko Kare. Kuvittanut R. Westrén-Doll. 1600/2000 mk. — Tammi.

Vielä uskonnollisesta elämästä

Teologian tohtori Yrjö Massa on ystävällisesti kirjoittanut vastineen »suurella asiantuntemattomuudella» laatimaani artikkeliin. Vastine lienee eräänlainen kristinuskon puolustus, vaikkei kirjoitukseni ollutkaan kristinuskoa vastaan suunnattu hyökkäys. Tarkoitukseni oli vain selvittää, miksi kristinoppi, sellaisena kuin sitä meille opetetaan kouluissa, kirkoissa ja lahkolaiskoukuksissa, ei enää kykene elävöittämään meissä uskonnollista elämää. Tämä oli esitykseni lähtökohta.

Tohtori Massa väittää, että lähtökohtani on »korskeata puhetta vastoin kymmenien tuhansien kristittyjen todistusta tässäkin maassa». Heidän kannaltaan tällaisen väitteen esittäminen saattaa tuntua »korskealta puheelta», mutta tuskin niiden satojen tuhansien kannalta, jotka epäilevät tai jotka ovat menettäneet mahdollisuutensa »tulla autuaaksi tekevään uskoon».

Olen toht. Massan kanssa samaa mieltä siinä, että uskonnollisen elämän eräänä perustekijänä on »usko». Mutta sanan »usko» merkitys ja sisältö on meille aivan erilainen.

On ilmeistä, että toht. Massa tarkoittaa »uskolla» määrättyä psyykkistä tilaa, »sisäistä elämää Kristuksessa», jonka vain tiettyihin Raamatusta löydettyihin käsityksiin uskominen voi synnyttää. Meidän on ts. uskottava, että Jumala on olemassa, että Jeesus on Jumalan poika, että Jeesus on kuolemallaan lunastanut häneen uskovat jne. Kristinopin mukaan ihminen ei voi elää »sisäistä elämää Kristuksessa» uskomatta edellä mainittuihin perusväittämiin. Määrätyn sisältöinen usko on ts. psyykkisen uskominen tilan saavuttamisen ehto (tai seuraus). Joka tapauksessa kristinoppi samastaa uskon tilan ja uskon sisällön niin täysin, etteivät kristityt yleensä näytä lainkaan kykenevän erottamaan näitä kahta asiaa toisistaan. Ja juuri siinä piilee syy, miksi kristinoppi on kadottanut kykynsä kirjoittaa meissä uskonnollista elämää: Koska oppia ei voida ymmärtää eikä hyväksyä, ei se kykene mitään meissä herättämään.

Miksi oppiin ei enää uskota, sitä yritin vaatimattomasti kirjoituksellani selvittää. Tohtori Massa yritti puolestaan

todistaa, miksi oppiin voi uskoa, vaikka tunnettaisiinkin ne tosiasiat, jotka esitin. Hän lähtee ilmeisesti siitä, ettei kristinoppia tarvitse korjata. Ihmisissä on vika, kun eivät saa elävää uskoa. Hänen selityksensä uskonnollisen elämän näivettymiseen on se, että »nykymaailma on intellektualisoitunut, realisoitunut ja asiallistunut».

Mutta eikö juuri intellektualisoitumisen ja realisoitumisen vaikutuksesta ole Raamattuunkin ruvettu suhtautumaan kriittisemmin? Eikö juuri tämän kriittisyyden seurauksena ole syntynyt epäily ja uudenaikainen lähdekritiikki ja tutkimus? Eivätkö juuri ne ole osoittaneet, että Raamattu on eräänlainen kokoomateos, jolla ei ole mitään erikoisasetmaa muiden vastaavanlaisten teosten joukossa, että näyt ja ns. ihmeet ovat useimmiten poikkeuksellisen (sairaana) psyykkisen rakenteen liitännäisiä ja ettei edes »elävästi koetulla kristinuskolla» ole voimaa ihmiskunnan eettillisen tason kohottamiseen (jos kohta se saattaakin saada jotkut »pyrkimään» näitä eettillisiä ihanteita kohti)? Ja eikö lopulta juuri näiden tosiasioiden tunteminen ole vienyt kristinopilta sen viimeisetkin mahdollisuudet »elävän uskon» kirjoittamiseen, kun sen on voitu todeta olevan keskeisimmiltä opinkappaleiltaan erilaisten uskontojen sirpeleitä eikä »Jumalan ilmoitusta»?

Näin ollen olen itse asiassa tohtori Massan kanssa samaa mieltä uskonnollisen elämän näivettymisen syistä. Olemme intellektualisoituneet, so. oppineet ajattelemaan kriittisemmin. Sen seurauksena on kristinopin luonne paljastunut, mikä puolestaan on johtanut opin herätysvoiman häviämiseen.

Mutta jos käsite »usko» määritellään toisella tavalla, jos lähdetään siitä, ettei »sisäinen elämä Kristuksessa» ole riippuvainen uskon sisällöstä, vaan on vain erilaisin uskonnollisin »keinoin» saavutettavissa olevan psyykkisen tilan, elämänasenteen tai ns. pelastusentunnon nimitys, silloin en voi hyväksyä väitettä, että uskonnollisuutemme on näivettynyt intellektualisoitumisemme vuoksi. Sillä ei elämäntuntemuksen kasvu suinkaan poista tai vähennä uskonnollisen elämän mahdollisuutta. Usko ei ole viisaille hyltystä, niin mielellään kuin jotkut tähän Raamatun lauseeseen vetoavatkin. Elä-

apu

lehti leviää viikottain lähes 300 000 suomalaisen kotiin. Tämä merkitsee sitä, että lähes puolet maamme lukutaitoisesta väestöstä on APU-lehden lukijoita.

apu

lehden toimitus on varsin suuri, pätevä ja vaivojaan kaihtamaton. Monet toimittajistamme ovat tunnettuja maamme rajojen ulkopuolellakin. APU-lehdellä on myös vakinainen, monikymmenpäinen avustajakunta. Se muodostuu kirjailijoista, lääkäreistä, tekniikan erikoismiehistä, urheilun asiantuntijoista jne.

apu

lehden suosio perustuu suurelta osalta sen valppaaseen ja myönteiseen sisältöön sekä runsauteen ja monipuolisuuteen. Eräänä esimerkkinä mainittakoon, että omat toimittajamme ovat olleet runsaan vuoden aikana reportaasimatkoilla 70 eri maassa. Matkapäiviä kertyy yhteensä yli 2 vuotta 4 kuukautta, ja matkoillaan he ovat kiertäneet kilometreissä laskettuna yli viidesti maapallon ympäri.

apu

lehti ei ole unohtanut lukijoitaan muussakin mielessä. Palkintokilpailuissamme on lukijoille annettu kolmen vuoden aikana mm. henkilöautoja, traktoreita, televisioita, perämoottoreita, radioita, jääkaappeja, pesukoneita, mopedeita, kameroita ym. yli 20 milj. markan arvosta. Tulevassa palkinto-ohjelmassa on mm. matkoja Amerikkaan.

apu

lehden hinta on vuosi vuodelta vain alentunut. Kun vuonna 1956 oli vuosikerrassamme 2700 sivua, oli sivumäärä viime vuonna 4700. Tänä vuonna on sivuja 5312. Ja ensi vuonna annamme jälleen enemmän. Näin on hinta yhtä sivua kohden jatkuvasti laskenut. Tänä vuonna se on vain vajaat 34 penniä sivulta. Muiden vastaavien lehtien hinta on yli kaksinkertainen.

apu

lehden vuosikerta tarjoaa reportaaseja, matkakuvauksia, tekniikan saavutuksia, novelleja, artikkeleita, jatkoromaaneja, urheilua, pakinoita, vitsejä, sarjakuvia, ajankohtaisia tapahtumia, kilpa-tehtäviä jne. Vuosikertamme tuo luettavaa 15 sivua vuoden jokaista päivää kohden. Tämä kaikki maksaa

vain 1.800: —.

apu

Tutustukaa, lukekaa, verratkaa

Suomen suurin antaa eniten

mänusko, mielenrauha, »pelastusvarmuus» jne. ovat yhtä mahdollisia sille, joka ei usko sanaakaan Raamatusta, joka ei edes tiedä, että sellainenkin kirja on olemassa. Uskon sisältö sinänsä ei ratkaise sitä, elääkö ihminen »sisäisesti Kristuksessa» vai ei. Sen ratkaisee yksilön asennoituminen tähän sisältöön. Ketä uskon sisältö tyydyttää, hän voi sen omaksua. Ketä se ei tyydytä, on joko pakotettu itsepetokseen eli tukahduttamaan epäilynsä tai sitten jäämään epäuskoiseksi tai etsimään kokonaan uutta perustaa elämäntarkoitukselle, kokonaan uutta »uskon sisältöä», sitä, mihin voisi uskoa.

Mutta tätä tosiasiaa, tätä uskon tilan ja uskon sisällön subjektiivista riippuvuutta kristinoppi ei hyväksy. Se väittää, että sillä ja vain sillä on Jumalan valtakunnan avaimet. Ellen usko lunastustapahtumaan tai Jumalaan tai Kristukseen, en voi päästä valtakuntaan, vaan ikuinen kadotus on kohdalloni. Kristinoppi on ts. halunnut monopolisoida taivaanvaltakunnan, Jumalayhteyden ja sisäisen elämän Kristuksessa, so. autuaaksi tekevän uskon. Tässä se on valitettavasti jossain määrin onnistunutkin. Sillä vaikka emme enää voikaan omaksua kristinuskon sisältöä, on meihin kuitenkin juurtunut erittäin syvälle — vuosikymmeniä kestävä juurrutuksen ansiosta — käsitys, että kristinoppi ja uskonnollinen elämä kuuluvat yhteen. Ja juuri tästä johtuu, että kun emme enää kykene nielaisemaan edellistä, heitämme menemään jälkimäisenkin. Näin kristinoppi itse, kaavamaisuutensa, aikaa sitten vanhentuneitten uskomustensa ja elämäntarkoituksensa vuoksi on hävittänyt satojen tuhansien ihmisten mahdollisuuden löytää oma henkilökohtainen uskontonsa. Emme etsi, koska meidät on opetettu uskomaan, ettei Jumalan valtakuntaan, mielenrauhaan voi päästä muuta kuin (kristillisen) uskon kautta, mitä taas emme ajattelukykymme tähden voi hyväksyä.

Tästä syystä väitänkin, ettei kristinuskoko ole ainoastaan käynyt hedelmättömäksi, menettänyt mahdollisuuttaan uskonnollisen elämän kirjoittamiseen, vaan on suorastaan, ainakin niin kauan kuin se saa järjestelmällisen kasvatuksen osana tukahduttaa ja kahlita uskonnollista etsintää, uskonnollisen elämän pahimpia hävittäjiä. Tätä kristinuskon julistajat eivät tietenkään koskaan myönnä. He eivät tule myöntämään sitä, että kristillisuus on vain eräs uskonnollisen elämän muoto, vaan haluavat säilyttää monopoliasemansa, sillä siitä riippuu heidän sielujensa autuus. Ainoa toivomme on sen vuoksi niissä ihmisryhmissä, jotka kykenevät kaikista uskomuksista riippumattomaan elämään ja kuoleman tarkoituksen kokemiseen ja näkemyksensä julistamiseen.

Pehr Charpentier

Sana Zenistä

Tämän lehden numerossa 2/1961 oli parikin zen-buddhismia käsittelevää kirjoitusta — kirjoittajina C. G. Jung ja Arthur Koestler. »Zürichin tietäjä» C. G. Jung on saanut paljon virikkeitä Idän ajattelusta yleensä ja niinpä myös zenistä, samoin taoisista, Intian joogasta jne. Hänen kirjoitukseensa minulla ei ole mitään lisättävänä — korkeintaan voisin välittää lukijoille koko joukon lisää hänen ajatuksiaan Idän näkemyksistä ja hänen löytöjään niiden piiristä.

Mutta kaiken sen vauhdikkaan ja varman sanaisen pudottelun johdosta mikä oli ominaista Koestlerille niin tässä kuin muissakin hänen kirjoituksissaan rohkeinin lausua jotakin.

Luettuani parin vuosikymmenen kuluessa koko joukon zen-buddhismia käsittelevää kirjallisuutta ja kokoiltuani suomalaisia lukijoita varten kirjaseni »Zen, Idän sanoma valaistuksesta» — joka on jo kauan sitten loppunut markkinoilta — sain kuulla Koestlerin kirjoittaneen eräänlaisen paljastusteoksen sekä joogasta että zen-buddhismista ja tietysti heti hankin sen käsiini. Emme pääse mistään asiasta selville vain sillä, että kuuntelemme sen suosittelijoita; yhtä tärkeätä on tutustua sen kritiikkiin.

Koestlerin kirjan nimi oli »The Lotus and the Robot». Siinä oli paljon sangen terveellistä vastavalaistusta sille löysälle uskottelulle, jota joko ansaitsemistarkoituksessa tai muuten paljon harjoitetaan Idässä ja jota esim. Amerikka on puoliltaan. Mutta kirjoittajan taipumus syökö-sähdellä raisusti ja kuin raisusta sanonnastaan intoutuen näkyi ylen selvästi tässä yhteydessä — kuten se on hänen elämänsä eri vaiheissa näkynyt jalossa taistelussa ensin kommunismin puolesta ja jonkin ajan kuluttua kommunismia vastaan. Luoja on lahjoittanut joillekulle oikeuden puhua varmuudella, joka tehoaa varmuutta janoaviin.

Kun luin hänen kirjansa palautui mieleeni — ja palautui uudestaan luettuani hänen kirjoituksensa — eräs hilpeä korrelaatio. — Jouduin kerran puhumaan radiossa kuuluisasta sosialistista Sidney Webbin sarjassa »Eurooppalaisia sosialisteja». Oli tietysti täydennettävä ja tarkistettava entisiä tietoja tuosta mainiosta miehestä ja niinpä hainkin British Councilista pinkan kirjoja kotiini.

Niin tutustuin entistä lähemmin myös hänen vaimoonsa Beatrice Webbiin, os. Potter. Potterien koti oli varakkaan keskisäädyn vieraanvarainen ja kirjallisena salonkina palveleva koti, johon kerääntyi huomattavaa väkeä aina

Herbert Spenceriä myöten. Salongin eräs älyniekka loisti erittäinkin varmoilla ajatuksillaan runoudesta.

Runous oli hänen mielestään vain kokeelma epäselviä ajatuksia, jotka kaiken lisäksi on ilmaistu kieliopillisesti väärin.

Tuohan on vallan riemukkaan älykäs-tä! Ken taitaa väittää, etteikö runouden nimellä kulje paljon tuollaistakin? Ja vielä enemmän: Jos tuo älyniekka nelikulmaisen rationaalisine ajatuksineen olisi saanut vilkaista meidän aikamme runoilijain tuotteisiin, vaikkapa Eliotin tekijänimellä varustettuihin, hän olisi varmasti huudahtanut: There you see — mitä minä sanoin!

Niille, joita kiinnostaa zenissä se, mikä on saanut niin Jungin kuin monen muunkin länsimaisen tutkijan pysähtymään ja hiljenemään, suosittelisin — kymmenien teosten joukosta — vaikkapa kirjaa, jonka nimi on »Zen Buddhism and Psychoanalysis» ja jossa asiasta puhuvat D. T. Suzuki, Erich Fromm ja Richard de Martino.

Heillä kullakin on sanottavana jotakin, jota kannattaa kuunnella.

Yrjö Kallinen

SUOMI MYRSKYN ALLA

Myrskylle, joka uhkaa maailmaa, me emme mahda mitään. Vallassamme on vain nähdä sen lähestyminen selvästi ja tehdä siitä — naapurin muistuttamattakin — johtopäätöksiä. Vallassamme on myöskin kohottaa ylimääräisiä kareja väylälle, jota myöten valtiolaivamme on Paasikiven ja Kekkonen aikana purjehtinut.

Pahin vaara ja kari — sanottakoon se suoraan — on vanhojen venäläisvastaiten tuntojen elpyminen. Ne istuvat meissä syvällä ja alkoivat monissa mielissä elpyä siitä päivästä, jolloin Neuvostoliiton nootti Suomelle julkistettiin. Paasikiven linjan moraali on siinä, että me niin pitkälle, kuin elinemme sallivat, pyrimme ymmärtämään monikansaisen naapurimme näkökantoja. Kysymys on nyt siitä, miten syvälle tuo pyrkimys on Paasikiven ja Kekkonen aikana juurtunut. Mikään ei tällä hetkellä huonommin palvele kansamme vapautta kuin ryssäviha.

Toinen vaarallinen kari on se kauna ja epäluulo, joka vaalitaistelun aikana on elvytetty presidentti Kekkonen henkilöä kohtaan. Monet ovat — myös naapurin muistuttamatta — sitä mieltä, että hän on sopivin luotsaamaan valtiolaivaamme nykyisessä tilanteessa. Jos hänestä tulee presidentti, on tuo elvytetty epäluulo lamauttava painolasti yhteisessä toiminnassamme.

Reijo Wilenius

KATSAUS 1962
AJATUKSIA
HERÄTTÄVÄ
ARVOKAS
JOULULAHJA!